

LIBERTAS

Nr. 40

Oktober 2002

Nr. 40

Pomperipossa i Monismanien

Astrid Lindgren

Om Pomperipossa i Monismanien og Astrid Lindgren

Nikolaj Gammeltoft

Den smithske liberalisme mod den kontinentale ikke-marxistiske antiliberalisme

Gerard Radnitzky

Forord til Forsvar for verdenskapitalismen

Johan Norberg

Anmeldelse

Johan Norberg: Til Världskapitalismens Försvar

Den synlige hånd: Besparelser i medierne

David Karsbøl

Indhold

Pomperipossa i Monismanien 3 <i>Astrid Lindgren</i>	Forord til Forsvar for verdenskapitalismen 14 <i>Johan Norberg</i>
Om Pomperipossa i Monismanien og Astrid Lindgren 6 <i>Nikolaj Gammeltoft</i>	Anmeldelse 18 <i>Johan Norberg: Til Verldskapitalismens Försvar</i>
Den smithske liberalisme mod den kontinentale ikke-marxistiske antiliberalisme 10 <i>Gerard Radnitzky</i>	Bidragydere 19
	Den synlige hånd: Besparelser i medierne 20 <i>David Karsbøl</i>

Tidsskriftet Libertas

ISSN 0903-9341. © Libertas

Tidsskriftet Libertas, som udgives af selskabet Libertas, er et uafhængigt tidsskrift til fremme af studiet af fri markedsøkonomi og personlig frihed.

Tidsskriftet Libertas udkommer fire gange årligt og postomdeles til abonnenterne. Tidsskriftet er indekseret i Dansk Artikelindeks.

Offentliggjort materiale – signeret eller usigneret – udtrykker ikke nødvendigvis redaktionens, udgiverens eller medlemmernes holdninger. For indholdet hæfter alene forfatterne og redaktionen.

Ansvarshavende redaktør

Nikolaj Gammeltoft
Nybrogade 16, 1.
1203 København K
Tlf./e-mail: 2347 7707 - gammeltoft@libertas.dk

Redaktion

Christopher Arzrouni, Luise Wimpffen Bræstrup, Jacob Wimpffen Bræstrup, Morten Carmel, Lars Christensen, Per Henrik Hansen, Pernille Johansson, Mikkel Kroglund, Peter Kurrild-Klitgaard, Mikael Bonde Nielsen, Ole Birk Olesen og Anders Wivel.

Indlæg

Redaktionen modtager gerne indlæg af enhver art – f.eks. artikler, bog- og film anmeldelser, noveller, essays og illustrationer (fotos, tegninger, diagrammer o.l.) – men påtager sig intet ansvar for materiale, der tilsendes uopfordret.

Indlæg sendes til redaktionen på tidsskrift@libertas.dk. Skrivevejledning fremsendes ved henvendelse.

Årsabonnement

Personligt (fire numre) kr. 190,00
Institutioner (fire numre) kr. 350,00

Tillæg for levering udenfor Danmark og Færøerne

Grønland kr. 50,00
Øvrige Norden kr. 40,00
Øvrige Europa kr. 50,00
Øvrige udland kr. 80,00

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt selskabets forretningsfører. Udebliver Libertas, kan erstatningseksemplar rekvireres hos postvæsenet.

Layout

www.swush.com

Selskabet Libertas

Libertas er en uafhængig og ikke-partipolitisk gruppe som har til formål at fremme et åbent samfund baseret på den frie tanke og den frie markedsøkonomi.

Forretningsfører (administration & regnskab)

Christian Bergquist
Østbanegade 105, 4 th.
2100 København Ø,
Tlf./e-mail: 3555 3726 - cbe@libertas.dk

Sekretær (arrangementer og aktiviteter)

Pernille Johansson
Tonemestervej 2, 2. Mf.
2400 København NV
Tlf./e-mail: 3584 1894 - info@libertas.dk

Præsidium

Bo Andersen, Christopher Arzrouni, Rasmus Bartholdy, Otto Brøns-Petersen, Jacob Wimpffen Bræstrup, Henrik Carmel, Morten Carmel, Lars Christensen, Villy Dall, Flemming Friese-Jensen, Nikolaj Gammeltoft, Hans Christian Hansen, Jens Frederik Hansen, Nicolai Heering, Morten Holm, Gunnar Jacobsen, Henrik Gade Jensen, Palle Steen Jensen, Tage Sværke Jessen, Pernille Johansson, Martin Jul, David B. Karsbøl, Peter Kurrild-Klitgaard, Ole Kvist, Kristian Kyndi Laursen, Mikael Bonde Nielsen, Rasmus Dalsgaard Nielsen, Mike Polczynski, Casper Thorsted Sørensen, Dan Terkildsen, Anders Wivel, Sune Wæsel og Finn Ziegler.

Hjemmeside og nyhedsbrev

www.libertas.dk

Kontakt

libertas@libertas.dk

Pomperipossa i Monismanien

Astrid Lindgrens historie om forfatterinden Pomperipossa, der lever i landet Monismanien, indledte et skatteoprør i Sverige. Historien blev trykt i den svenske avis *Expressen* 10. marts 1976 og var medvirkende til, at Oluf Palme-regeringen faldt ved rigsdagsvalget i efteråret samme år. Monismanien er et mareridtssamfund, som først var blevet beskrevet af den svenske skuespiller, dramatiker og filmmand Kenne Fant i hans værk *Monismanien: Et skuespil om frihed* fra 1974 (på film i 1995 under titlen *Monismanien*). Monismanien er et socialistisk fremtidsland, hvor staten har indskrænket borgernes frihed bl.a. gennem et absurd skattesystem. I 1990erne stiftedes Monismanien-prisen til minde om Torgny Segersted, der som redaktør for avisen *Göteborgs Handels- og Sjöfartstidning* vedvarende gennem Anden Verdenskrig kritiserede det nazistiske regime. Prisen gives for indsatsen for det frie ord – seneste prismodtager er journalisten John Pilger i 2001.

Af Astrid Lindgren

Nu skal jeg fortælle en historie. Den handler om et menneske, Pomperipossa kan vi kalde hende, for det plejer folk jo at hedde i historierne. Hun boede i et land, som vi kan kalde Monismanien, noget skal det jo hedde.

Pomperipossa elskede sit land, dets skove, bjerge og søer og de grønne lunde, og ikke bare naturen, men også de mennesker som boede i landet. Og endda også de vise mænd, som styrede landet, jo, hun syntes de var så vise og derfor stemte hun trofast på dem hver gang der var valg i Monismanien. De som nu havde styret landet i mere end 40 år, de havde organiseret et godt samfund, syntes hun. Ingen behøvede at være fattig der, alle skulle have sin bid af velfærdskagen, og Pomperipossa var lykkelig over, at hun selv havde kunnet bidrage sin del til den kage.

Der var noget i Monismanien, som hed marginalskat. Det betød at jo flere penge man tjente, des større del af disse penge skulle rigsskattemesteren have for at få penge nok til velfærdskagen. Men mere end 80 til 83 pct. ville han ikke tage fra nogen, nej, for han var jo en god mand. »Kære Pomperipossa«, sagde han, »sådan en 17 til 20 pct. må du beholde selv og bruge til lige hvad du har lyst til«. Og Pomperipossa var inderligt fornøjet derved og levede glad og lystig. Alligevel fandtes der i landet mange utilfredse borgere, som slog ud med hænderne og klagede over »det høje skattetryk«, som de kaldte det. Det gjorde Pomperipossa aldrig, ingen i hele Monismanien havde nogensinde hørt hende klage det allermindste over sine bidrag til velfærdskagen. Tværtimod syntes hun det var rimeligt og retfærdigt, og hun tænkte, at jeg nok skulle give sin stemme, så disse vise mænd fik lov til at forsætte med at styre vores kære Monismanien.

Denne Pomperipossa, hun skrev børnebøger. Af ren og skær lyst gjorde hun det, bare for at have det godt i hendes lille liv.

Og så tænke hun: Hvem ved, børn er vel næsten lige så barnlige som jeg, så de vil måske også læse om mine forunderlige påhit? Det viste sig, at det ville de. Ikke kun børnene i Monismanien, men også i fjerne lande, både i øst og vest. Man skulle ikke tro det, men der sad faktisk enfoldige små børn i alle hjørner af jordkloden og læste det bedste de havde lært. Og tilføjede derfor Pomperipossa ulykke, for jo mere de læste, des flere penge strømmede der ind til stakkels Pomperipossa. »Stakkels«, hvorfor det? Vent, så skal I høre!

En smuk dag var de vise mænd, som styrede Monismanien samlet på et slot, som vi kalder Haga, eftersom det hed sådan, og antagelig i en kaffepause, hvor de ikke havde tid til at regne så grundigt efter, vedtog de en mærkelig regel, som gjorde livet mere end besværligt, ikke bare for Pomperipossa, men også for mange andre mennesker i Monismanien. Men dette vidste Pomperipossa ikke til at begynde med. Ikke før hun pludselig blev spurgt af en god ven:

»Vidste du, at i år er din marginalskat 102 pct.?«
 »Du snakker«, sagde Pomperipossa. »Så mange procenter findes der jo ikke!«
 For hun var nemlig ikke specielt godt hjemme i den højere matematik.

Jo da, fik hun at vide, i Monismanien fandtes der uendelig mange procenter, og lagde man indkomstskatten og de sociale afgifter sammen, som Pomperipossa skulle betale, da hun var virksomhedsejer, så blev det 102 pct., og så kunne Pomperipossa sige hvad hun ville! Stakkels Pomperipossa, der sad hun og skrev og digtede så flittigt og så vidste hun ikke engang, at hun var virksomhedsejer. Nu burde hun egentlig talt være blevet stolt – ha, jeg er virksomhedsejer – tænk alligevel! Men da hun havde tænkt og regnet et stykke tid, indså hun langsomt men sikkert, at i Monismanien var det dødens pølse at være selvstændig.

Således tænkte hun og således regnede hun: Disse forfærdelige små børn, som sidder i alle kroge og læser og derved samler penge sammen til dig, hvor meget kan deres ulykkesaglige læselyst tænkes at indbringe i år? I bedste tilfælde måske kun én million. I værste tilfælde to millioner. (For eftersom pengene kom trillende fra alle jordens hjørner, viste hun aldrig på forhånd, hvor meget der ville komme. Fede checks kunne skrappelløst ramme hende, når hun mindst ventede det). Lad os regne med det værste, tænkte Pomperipossa. To millioner!

Så bliver skatten således:

Af de første 150.000, som ungerne læser for, kan du beholde, påstås det, 42.000 kr. Resten af de 150.000 = 108.000 går til

Velfærds-kagen	108.000
100 pct. af hvad derudover er bliver	1.850.000
og så 2 pct. til, som du i din enfoldighed	
ikke troede fandtes	37.000
I alt	1.995.000
Tilbage til Pomperipossa	5.000

Da hun var kommet så langt, sagde hun til sig selv: »Kære lille ven, regne har du aldrig kunnet, der findes jo decimalkommaer og sådan noget, du har sikkert regnet forkert, det skal nok være 50.000, som bliver tilbage til dig selv.« Hun prøvede en gang til, men resultatet blev det samme – hvis hun tjente 2 millioner kroner, så fik hun lov at beholde 5.000 kroner! At leve for! Pomperipossa blev bekymret, det kan ikke benægtes, og så sagde hun til sig selv: »Ikke fordi du bruger specielt meget på mad, men alligevel!« 5.000 kroner – når nu den salte sild, som før i tiden var fattigmandsspise, er blevet så vanvittig dyr og alle andre priser følger efter. Nu blev hun rigtig bange, og hun løb skrigende ud for at dele sit dilemma med venner og bekendte. Men de ville ikke tro hende. 5.000 kr., forsøg nu ikke! Når hun endelig lykkedes at overbevise dem, sagde de hjælpeløst: »Ja, men du har vel også en masse fradrag?« Hvilke fradrag, undrede Pomperipossa. Fradrag er jo penge, som man har betalt. Dem kan man ikke spise som salte sild.

Uden at have fået nogen trøst gik Pomperipossa hjem og satte sig i en mørk krog for at gruble og fundere. Hvordan får jeg mad hver dag, tænkte hun. Måske kan jeg gå som forrige tiders tiggere og tigge mig til et måltid her og der? Måske skulle jeg opsøge de vise mænd, banke på deres port, måske vil de forbarme sig og give mig en tallerken suppe en gang imellem, hvis de tager lidt af de der 1.995.000 kroner, så kan den vel blive ret kraftig, måske lægger de ligefrem en lille pølse i den?

Men end ikke tanken om pølsen hjalp. Mørkere og mørkere i tankerne blev Pomperipossa. Hun forstod at det var noget dumt og skammeligt at skrive bøger, eftersom det blev straffet så hårdt. Hvordan mon det var i andre lande, tænkte hun, ja, lidt vidste hun jo om det, eftersom hun lige havde truffet en sød lille russer, som var forfatter. Hans bøger havde solgt godt, og han betalte 13 pct. i skat. (Pomperipossa fortalte ham om sine 102 pct., og da var han faldet ned fra stolen. Men så

hurtigt han havde kunnet samle sig, var han taget direkte hjem for at kundgøre dette i sit land). Pomperipossa havde også hørt om Irland, hvor de var så glade for deres forfattere, at de ikke engang nænnede at opkræve skat af dem, men det måtte jo være løgn, tænkte Pomperipossa.

Det var meget hun nåede at tænke, mens hun sad. Der fandtes andre selvstændige end hende. Der fandtes for eksempel læger og tandlæger og advokater i Monismanien, og de havde nok hurtigt regnet ud, at jo mere de arbejdede, jo mindre tjente de og havde derfor bestemt sig for at være fuldstændig ligeglade med monismanernes galdesten og ømme tænder og skilsmisser og huskøb, i det mindste en to tre fire fem dage om ugen. Det måtte være derfor, at monismanerne nu havde fået det meget værre når de fik ondt i maven eller havde tandpine eller havde brug for en advokat for at købe et gammelt overbelånt hus, hvilket var den bedste måde, havde Pomperipossa hørt, hvis man ville have sat sin procent ned fra 102 til næsten ingenting.

Kommet så langt i sine tanker sukkede Pomperipossa. Hvorfor havde hun ingen gæld, ak, mine kære forældre, hvorfor havde de lært hende, at gæld var noget ondt, noget man ikke skulle have? Se hvordan det nu er gået, her sidder jeg nu helt gældfri og har kun disse fortvivlende indkomster, som gør mig urfattig.

Mere og mere tænkte Pomperipossa i sin krog. Hun huskede Josef i Ægypten, han som så godt havde forstået, at man under de fede år måtte sørge for de magre år, som kunne forventes at komme. Så klog havde Pomperipossa minsandten også været. Hun havde tegnet pensionsforsikringer, ret høje endda. Det er rimeligt, havde hun tænkt, at jeg sørger for min alderdom. Når pennen falder ud af min dirrende hånd og jeg ikke kan skrive længere, så vil jeg jo ikke ligge samfundet til last. Har jeg så disse pensionsforsikringer, så har jeg mit levebrød, selvom jeg naturligvis må betale skat af det beløb, som bliver udbetalt. Men det bliver så det! For de vise mænd, som styrede Monismanien havde helt fornuftigt bestemt at præmierne for sådanne pensionsforsikringer skulle være fradragsberettigede. Skatten skulle ikke betales før pensionen blev udbetalt. Der var mange som forsikrede sig. Der fandtes for eksempel artister i underholdningsbranchen, som vidste at deres popularitet kunne være meget kort: I dag rød - i morgen død, tænkte de, her gælder det om at tegne en pensionsforsikring mens tid er, ellers bliver det tiggerstaven, når folk ikke længere vil hører mine jublende toner om livets kvaler og glæder.

I lang tid syntes de vise mænd i Monismanien som sagt, at det var klogt og fornuftigt. Men så kom de stille og roligt på andre tanker, og ham som var formanden stillede sig pludselig op og sagde, at håret rejste sig på hans hovedet, når han så hvilke fradrag folk havde på grund af deres pensionsforsikringer, fy, fy, pensionsforsikringer er dumt og skammeligt! Hvorfor nu det, tænkte Pomperipossa, hvorfor rejser håret sig så kolossalt på hovedet af ham? Hvordan kan noget som de vise mænd selv har bestemt og som hidtil har været så klogt og fornuftigt,

pludselig blive sammenlignet med skattesnyderi? For det var på den måde det blev fremstillet i de vise mænds egen avis. Der indførtes lange lister over hvor meget folk tjente og hvilke grove fradrag de havde. Men der var ikke så meget spaltep-lads, så der blev aldrig plads til at fortælle om hvor meget folk betalte i skat, der blev ikke nævnt noget om 102 pct. og sådan noget. Nej, men fradragene blev grundigt gennemgået! Jo jo, tænkte de opskræmte læsere, disse rige slyngler, hvilke fradrag de gør når de drikker champagne og spiser kaviar og lever deres løsagtige liv!

Til sidst var den såkaldte opinion så velforberedt, at da de vise mænd fremsatte deres lovforslag i beslutningshuset, var der ikke et eneste parti, som vågede at modsige eller forsvare fradragsretten på pensionsforsikringerne, nej, for opinionen turde ikke, for der skulle jo snart være valg! Og så blev der besluttet en lov med tilbagevirkende kraft, hvilket efter hvad Pomperipossa forstod var første gang i Monismaniens historie.

Med andre ord, den forsikringsaftale som Pomperipossa helt lovligt havde indgået for mere end 10 år siden, blev nu ændret, og hun var tvunget til at gå til sit forsikringsselskab og sige: Jeg kan desværre ikke opfylde vores aftale, for jeg kan ikke betale! Men hos forsikringsselskabet var de på dette tidspunkt så chokerede og rent ud sagt rasende over at de vise mænd havde lavet denne lov, uden først ordentligt at søge råd hos sagkundskaben, om hvilke konsekvenser det skulle få, så de stirrede bare på Pomperipossa med blodsprængte øjne og bad hende forsvinde, inden hele huset brasede sammen.

Der var mere Pomperipossa nåede tænke i sin mørke krog! I de gode gamle dage, da marginals-katten højst var 83 pct., da fandtes der også noget som hed »periodisk understøttelse«. Det betød at hvis man – som Pomperipossa i de gode gamle dage – havde lidt flere penge end hvad der var nødvendigt for livets opretholdelse og havde nogle mindre bemidlede familiemedlemmer eller andre mennesker, man bekymrede sig om, så kunne man give dem en periodisk understøttelse. Sådanne understøttelser kunne man nemlig trække fra på sin selvangivelse, og kun derfor var det muligt at give dem. Til velfærdskagen blev der alligevel betalt en rimelig del, eftersom understøttelsesmodtageren skulle betale indkomstskat af det beløb han modtog. Men en skønne dag begyndte håret vel endnu engang at rejse sig på hovedet af de vise mænd, måske havde de hørt om en eller anden monismanisk søn med en nogenlunde indkomst, som gav sin gamle fattige mor 25.000 i årligt underhold, så at hun skulle kunne leve næsten som ham selv, fy fy, det var dumt og skammeligt syntes de vise mænd. Dette skal vi sætte en stopper for! Og det gjorde de.

Hvad er der sket med dem, tænkte Pomperipossa i sin mørke krog. Er dette virkelig de vise mænd, som jeg beundrede og satte så højt? Hvad er det de stræber efter at nå – et samfund så forkert og umuligt som muligt? Oh, du min ungdoms blussende socialdemokrati, hvad har de gjort ved dig, tænkte hun (for nu begyndte hun at blive lidt sentimental), hvor længe skal

dit rene navn misbruges for at beskytte et magtbegærligt bureaukratisk uretfærdigt formyndersamfund? Hun havde troet, at i et demokratisk land skulle alles ret beskyttes. Mennesker skulle ikke straffes og forfølges kun fordi de på hæderlig vis – med eller mod deres vilje – kom til at tjene penge. Men det var, såvidt Pomperipossa kunne forstå, hvad der skete nu. Med fattigdommen grinende lige op i ansigtet på hende, var det svært for hende at se sagen fra anden side. Hvad er det, tænkte hun, for en underlig sur misundelse som har lagt sig over hele Monismanien, og hvorfor er der ingen som siger fra, så det kan høres: Det her går ikke, for så slutter al initiativ i vort land og der bliver ingen selvstændige tilbage at beskatte.

Og Pomperipossa tog frem og læste endnu engang et lille vers, som en af Monismaniens ypperligste digtere havde skrevet:

*At du skaber noget værdifuldt kan samfundet ikke tåle,
bureaukraternes kævlen bliver du en skyldigt deltager i,
du skal hjælpe Castro med at føre krig i Angola
eller også skal du sidde på alderdomshjem og få terapi*

På dette tidspunkt følte Pomperipossa, at hun i høj grad selv havde brug for terapi snarest. Det var nemlig så svært og smertefuldt at tvivle på det samfund, som hun hidtil havde set som det bedste i verden.

Mere og mere samlede skyerne sig omkring hende, og endnu engang tænkte hun på de femtusinde, hun skulle leve af, hvis hun virkelig tjente to millioner. Jeg arme menneske, tænkte hun, hvorfor er jeg ikke folkepensionist uden chance for indkomst, hvor skulle jeg være rig i forhold til nu! Men da slog det ned i hende som et lyn fra himlen – menneske, du må jo kunne få socialhjælp! Oh, en vidunderlig tanke! Med nyt håb satte hun sig til at skrive til skatteministeren for at spørge om hvor meget hun kunne få. Se der, sagde hun til sig selv, jeg viste at der fandtes en løsning, bare jeg tænkte efter! For det er vel nok endnu det bedste samfund i verden? Eller...? Eller er det ikke? Det spørgsmål må jeg vist hellere lade stå åbent, tænkte hun. Og så levede bistandsmodtageren Pomperipossa lykkeligt til sine dages ende. Og bøger skrev hun aldrig mere.

PS. Umiddelbart inden avisen skulle i trykken modtog Pomperipossa en mere eksakt udregning fra de vise mænd, som sagde at hun ikke ville få 5.000 kroner til at forlyste sig med i sus og dus. Nej, sagde de, hvis du tjener to millioner, så skal vi have, halleluja: 2.002.000 kroner. Da besluttede Pomperipossa sig for at gå ud på gader og stræder for at tigge sig til penge så hun kunne købe sig en lille brækjern. Tag jer i agt, vise mænd, tænkte hun, I bør forbedre den natlige overvågning af jeres skatte-kister! 5.000 skal jeg i hvert fald have – kan I stjæle fuldstændig uhæmmet, så kan jeg også!

Oversat fra svensk af Birgitte Schelbeck.

Referencer:

Fant, Kenne: *Monismanien: Et skuespil om frihed*, 1974.

Om Pomperipossa i Monismanien og Astrid Lindgren

Baggrunden for Astrid Lindgrens historie om Pomperipossa i landet Monismanien var en skrantende svensk velfærdsmodel. Det systematiske offentlige overforbrug blev finansieret af et perverteret skattesystem, der fratog borgernes deres rettigheder såvel som deres lyst til at arbejde. Historien om de 102 pct. i skat satte Sveriges politiske selvforståelse på en prøve. Indtil til krisen i 1970erne havde svenskerne levet i troen på, at den svenske model var verdens bedste. Denne selvsikkerhed krakelerede imidlertid efterhånden som konsekvenserne af 40 års socialdemokratisk styre udmøntede sig i offentlige budgetunderskud, arbejdsløshed og stagnation. Og historien om Pomperipossa, skrevet af en tidligere socialdemokrat, blev for mange symbolet på dette systems fallit.

Af Nikolaj Gammeltoft

»...en morgen i marts 1976 ringede hun: 'Her taler Astrid Lindgren, en forhenværende socialdemokrat. Jeg har skrevet en historie om Pomperipossa, som betaler 102 pct. i skat. Vil du trykke den?'

'Ja tak', svarede jeg.

Vi trykte historien. Det var den 10. marts 1976, og den samme dag havde den svenske rigsdag debat. Sven-Erik Sjöberg fra *Dagens Nyheter* tog et billede over skulderen på Gunnar Sträng - den gamle finansminister - da han sad og læste Astrid Lindgrens historie. Man kan se på Gunnar Strängs strittende nakkehår, at han tænkte: 'Nu går det galt' - og det gjorde det også; Socialdemokratiet tabte for første gang i 44 år - ikke fordi almindelige svenske borgere kunne identificere sig med Astrid Lindgrens millionindkomst, men fordi hun konkretiserede et bureaukratisk småkineseri, som utallige mennesker selv havde oplevet. Da Gunnar Sträng havde læst færdigt, gik han op på talerstolen og sagde myndigt:

'Ja, fortælle historier kan fru Lindgren, men regne kan hun ikke' Det var uforsigtigt! Astrid Lindgren stjal nemlig hans replik: Fortælle historier havde Gunnar Sträng altid været god til, men han havde ikke lært at regne, så det ville måske være bedre hvis de byttede job.« (Strömstedt, 2002).

Historien stammer fra Bo Strömstedts mindeord om Astrid Lindgren, som blev bragt tidligere på året i avisen *Expressen*. Strömstedt var ansat på *Expressen* fra 1952 til 1991, og da Lindgren kontaktede ham i 1976, var han redaktør af avisens kulturstof.

Astrid Lindgrens historie om Pomperipossa ramte ned i den svenske velfærdsmodels værste krise. Efter Anden Verdenskrig var den svenske økonomi endnu relativt fri. Den offentlige sektor udgjorde omkring 25 pct. af BNP - på niveau med lande

som Schweiz og USA - og mange af krigstidens reguleringer blev hurtigt afskaffet. Men på det ideologiske plan voksede accepten af indgreb i markedsøkonomien og individets frihed. Fremtrædende økonomer som Gunnar Myrdal og Bertil Ohlin talte for keynesianske indgreb i økonomien.

Op gennem 1950erne og 1960erne blev ideologien til realpolitik. Den offentlige sektor var i stærk vækst. Erhvervslivets produktion blev af skiftende socialdemokratiske regeringer omsat til børnebidrag, dagsinstitutioner, pensioner, sygehuse, skoler, tilskud til landbrug og meget mere. Beskatningen øgedes betydeligt og en række samfundsforhold, som boligmarkedet og lønforhandlinger, blev underlagt regulering. De svenske politikere blev selvsikre og overbeviste om, at de var i gang med at skabe verdens bedste samfundsmodel.

I 1970erne begyndte dette system at krakelere. Den offentlige sektors voksende indflydelse på samfundsøkonomien virkede hæmmende for væksten. Politikerne overbød hinanden for at tækkes forskellige interessegrupper, der alle ville have del i velfærds-kagen. Samtidig steg udgifterne til overførselsindkomster, og skattepolitikken blev det centrale instrument til at føde dette maskineri. Mellem 1960 og 1980 fordobledes den offentlige sektors størrelse fra 30 pct. af BNP til 60 pct. af BNP, og skatterne steg tilsvarende. Incitamentet til at arbejde og tage risici mindskedes, og det svenske samfund mistede sin dynamik.

Regeringslederen Oluf Palme lod sig ikke mærke af disse krisetegn. Han var tiltrådt som partileder for Socialdemokratiet og statsminister for Sverige i 1969 efter Tage Erlander, der dermed havde afsluttet sine 23 år på magten. Palme sugede kraft fra opbakningen til den internationale socialisme, som blomstrede i disse år. Oliekrisen og Bretton Woods-systemets sammenbrud var blot tegn på kapitalismens sygdomme, og Palme kritiserede hele det markedsøkonomiske system såvel som enkelte virksomheder i Sverige. Debatten fokuserede på indførelsen af økonomisk demokrati, og fagforeningerne blev

mere og mere radikale i deres krav. Det politiske system fulgte trop og gennemførte love på en række områder, der før havde været genstand for forhandlinger mellem arbejdsmarkedets parter. Samtidig håbede de socialdemokratiske magthavere, at de kunne springe den internationale lavkonjunktur over ved at holde efterspørgslen oppe gennem stigende offentlige udgifter.

I 1970 gik Palme og Socialdemokratiet til valg på løftet om at gennemføre efterkrigstidens mest omfattende skattereform. Reformen skulle give to-tredjedel af svenskerne en lavere indkomstskat. Dermed var det også underforstået, at den sidste tredjedel ville komme til at betale mere i skat. Reformen blev gennemført gennem en kraftig skærpelse af progressiviteten i skattesystemet. For socialdemokraterne var dette en ideologisk triumf, som skulle sikre indkomstudjævning og lighed. For det svenske samfund var det begyndelsen på en udvikling hen imod stadig stigende marginalsatser op gennem 1970'erne og 1980'erne, som skulle få ødelæggende virkninger for det svenske samfund (Bildt, 2001).

Allerede ved rigsdagsvalget i 1973 havde vælgerne sendt en advarsel til Oluf Palme, da han blev påført sit største valgnederlag som partileder. Ikke desto mindre var han i stand til at beholde regeringsmagten med støtte fra kommunisterne. Blot 3.800 stemmer skilte den socialistiske blok fra den ikke-socialistiske blok i Rigsdagen efter 1973-valget. Mandaterne stod lige med 175 til Socialdemokratiet og kommunisterne og 175 til de tre borgerlige partier. Men Palme, der repræsenterede den yngre og mere yderligtgående del af Socialdemokratiet, fik lagt skylden for valgnederlaget over på den ældre og mere midtersøgende generation repræsenteret ved finansminister Gunnar Sträng.

Dermed fik Palme-fløjen mere magt over den økonomiske politik i de efterfølgende år. For Palme var det alt afgørende at sikre fremgang i beskæftigelsen for at undgå fremtidige valgnederlag. Det førte til det store keynesianske eksperiment i svensk politik, den såkaldte »overbrygningspolitik«. Den gik ud på at holde den hjemlige efterspørgsel oppe på et højt niveau gennem øgede bidrag til de svenske husholdninger, flere tilskud til virksomhederne og øgede statslige investeringer. Imidlertid førte denne politik aldrig til nogen form for »overbrygning«, blot snarere til en yderligere nedsmeltning af den svenske økonomi.

I Socialdemokratiet fortsatte den politiske radikaliserings med Palmes styrkede magtposition. På partikongressen i 1975 blev et nyt partiprogram vedtaget, hvor økonomisk demokrati blev fremstillet som den sidste etape på vejen mod det demokratisk socialistiske samfund. Med store lønmodtagerfonde skulle arbejderklassen langsomt overtage den økonomiske magt, ligesom staten skulle øge sin rolle i industriproduktionen.

Dette var enden på socialdemokraternes dominans i svensk politik i 1970'erne. Ved valget den 19. september 1976, hvor valgdeltagelsen nåede de historiske høje 91,6 pct., fortsatte socialdemokraterne med at tabe stemmer, og dermed var reger-

ingsskiftet et faktum. Centerpartiets formand Thorbjörn Fälldin blev statsminister i en borgerlig tre-partiregering bestående af Centerpartiet, Moderaterne og Folkpartiet. De tre partier havde tilsammen erobret 180 mandater mod venstrefløjens 169. Dermed var over 40 års uafbrudt socialdemokratisk styre blevet afsluttet.

Regeringsskiftet var således historisk. Siden 1932 havde Sverige været regeret af socialdemokrater. Per Albin Hansson sad på statsministerposten fra midt under verdensdepressionen i 1932 frem til sin død i 1946. Hansson var landsfaderen, som samlede Sverige i 1930'erne og styrede landet igennem krigsårene. Han forkastede den aggressive socialistiske klassekamp og det internationale udsyn, som havde præget Socialdemokratiet i 1920'erne. I stedet skabte han en ny national selvopfattelse, som han opsummerede i det konservative, næsten fascistoide begreb »folkhemmet«.

Hansson's »folkhem« blev symbolet på den nye socialdemokratiske politik, der skulle omforme Sverige såvel som resten af Norden i det 20. århundrede. Hanssons regeringsperiode blev kun afbrudt kortvarigt i 1936, da Bondeforbundet sad alene på regeringsmagten i tre måneder.

Under Hansson var socialdemokratiseringen af den svenske samfundsøkonomi moderat. Til gengæld var det under Hansson, at de svenske socialdemokrater indledte deres racehygiejniske politik i form af steriliseringsprojektet - et projekt, der baserede sig på såkaldt videnskabelige betragtninger om fremme af det fælles bedste, men som i realiteten var lig med folkemord. Idéen om at skabe en ny fremtid med en ny menneskerace var ikke bare et tysk fænomen. Idéen havde opbakning i hele Norden, hvor socialister, samfundsforskere og embedsmænd forenedes i deres tro på, at man med lovgivning og politik kunne gøre fælles fremskridt på bekostning af individet.

Den svenske steriliseringslov trådte i kraft i 1935 og hensigten var at tvangssterilisere tusindvis af syge og handicappede, såvel som sigøjnere, enlige mødre og personer, som systemet havde karakteriseret som »asociale« individer. Steriliseringserne blev en del af Socialdemokratiets socialpolitik: hvis staten skulle have råd til at forsørge folket, måtte man skaffe sig af med »samfundsnyttige« og »overflødige« individer (Zaremba, 1999). Dette var den socialdemokratiske tro på staten som redskabet til at skabe fremskridt i sin værste form. Statsliggørelsen af flere og flere samfundsopgaver fra 1930'erne og frem medførte hurtigt et sammenbrud i respekten for individets rettigheder.

I 1946 overtog Tage Erlander ledelsen i Socialdemokratiet efter Hanssons pludselige død. Erlander forvaltede arven efter Hansson og lagde grunden til den enorme og i sidste ende ødelæggende ekspansion af den offentlige sektor, som kom til at præge det svenske samfund fra 1950'erne og frem. Erlander blev Sveriges længst siddende statsminister med sine 23 år på posten.

I 1969 overlod Erlander magten til Oluf Palme. Palme var ikke en landsfader på samme måde, som Hansson og Erlander havde været det. Han formåede ikke at fortsætte de to politiske kæmpers arbejde for at samle Sverige i det socialdemokratiske »folkhem«. I stedet påbegyndte han radikaliseringen af Socialdemokratiet, der førte til bruddet på samarbejdet mellem højre og venstre, som havde præget svensk politik fra 1930'erne og frem.

Palme startede rødfarvningen af den svenske offentlighed og indledte en ideologisk krig med sin politik baseret på stigende skatter og krav om økonomisk demokrati. Dermed stødte han de borgerlige partier fra sig. Hans konfrontatoriske linie gjorde ham ganske vist populær på den internationale scene, hvor vestlige socialistiske ledere blev brugt til at undergrave USA og Europas fælles front mod kommunismen under Den kolde Krig. Men i Sverige faldt hans politik ikke i god jord, hvorfor han måtte afgive magten til den borgerlige blok i 1976.

Den socialdemokratiske dominans havde været total i 44 år. Oluf Palme sagde efter valgnederlaget i 1976, at den nye regering satte sig ved »et dækket bord« - men bordet var dækket med den værste økonomiske krise, som nogen svensk regering var blevet konfronteret med i efterkrigstiden (Bildt, 2001).

Den nye statsminister var den tidligere landmand Thorbjörn Fälldin. Han fremstod som det borgerlige værn for frihed og ejendomsret mod Palmes radikale socialdemokratisme. Det borgerlige styre holdt to valgperioder indtil socialdemokraterne atter fik magten i 1982. Fälldins regeringsperiode fra 1976 og seks år frem blev nok præget af økonomiske kriser og svenskernes stillingtagen til spørgsmålet om kernekraft, men han spillede en vigtig rolle ved at stoppe socialdemokraternes dominans og ved at pege på alternativer til den uendelige ekspansion af den offentlige sektor - en politik, der havde ført Sverige fra vækst og udvikling til stagnation og krise.

Palmes opfattelse af den svenske økonomi som et dækket bord afslørede hans partis manglende fornemmelse for hvad der rørte sig i det svenske samfund. Det var således socialdemokraternes egen fatale økonomiske politik, som var en af hovedårsagerne til den socialistiske fløjs valgnederlag ved valget i 1976. Medvirkende til nederlaget var også den magtfuldkommenhed og arrogance, der var kommet til at kendetegne socialdemokraterne efter mere end 40 år ved regeringsmagten - en arrogance, som Pomperipossa-debatten til fulde udstillede.

Det var i denne atmosfære af økonomisk katastrofekurs og generel utilfredshed med Socialdemokratiet, at Astrid Lindgren skrev sit eventyr om Pomperipossa et halvt år før rigsdagsvalget i 1976. Pomperipossa var selvfølgelig Astrid Lindgren selv. Men mange andre kunne genkende Lindgrens lidelser. De tilhørte den tredjedel af svenskere, der var blevet ramt af socialdemokraternes skattereform fra 1970. De nye marginalskatteregler betød, at selvstændige, herunder kunstnere, i

særlige tilfælde kunne komme til at betale mere i skat end de tjente.

Idéen til historien om Monismanien havde Lindgren fået fra den svenske skuespiller, dramatiker og filmmand Kenne Fant og hans værk *Monismanien: Et skuespil om frihed* fra 1974. I Fants version er Monismanien et socialistisk mareridtsland, hvor staten har indskrænket borgernes frihed bl.a. gennem et absurd skattesystem.

Mens Astrid Lindgren og Kenne Fant kunne beklage deres nød igennem kunsten, fik det absurde socialdemokratiske skattesystem mere alvorlige konsekvenser for den svenske teater- og filminstruktør Ingmar Bergman. Bergman var raget uklar med de svenske skattemyndigheder, og det endte med hans arrestation på baggrund af anklager om skattebedrageri. Bergman lukkede i vrede sine studier på Fårö og udvandrede i protest fra Sverige til Tyskland. En sådan tilstand kunne alle se det meningsløse i. Med undtagelse af de socialdemokratiske magthavere.

Partipolitisk havde Astrid Lindgren været socialdemokrat siden Hansson var landets statsminister. Men Pomperipossa-historien udgjorde et afgørende brud med arbejderbevægelsen. Som opfølgning på »Pomperipossa i Monismanien« skrev hun endnu et indlæg i *Expressen*, hvor hun direkte konfronterede Socialdemokratiet før valget i efteråret 1976: »Vi borde få en ny regering nu. Ja, ja, jag hör genast din invändning: 'Tror du verkligen att det skulle bli bättre då?' Nej det tror jag inte med någon större förvisning. Inte i första taget åtminstone. Kanske till och med lite sämre i vissa stycken. Men bara det själva faktum att vi äntligen bytte regering skulle innebära ett steg mot ökad demokrati och ökad politisk hälsa. Och det skulle ge socialdemokraterna en chans att besinna sig lite och kanske återkomma renade från sin maktförgiftning.« (Cit. i Strömstedt, 1999).

Efter dette blev Lindgren lagt for had i den socialdemokratiske presse, og Moderaterne var ikke sene til at udnytte Lindgrens skrivelser. De omdelte pjecer med Pomperipossa-historien optrykt. Men Lindgren brød sig ikke om at blive omklamret af sine nye venner på højrefløjen: »Nu måste folk tro att jag hör hemma i moderaternas fålla och där vill jag ju inte vara. jag vill inte vara i någon fålla alls. Jag vill vara ifred på min egen lilla enebacke, men det tycks vara omöjligt. Jag tycker precis lika illa om det här flygbladet som att bli sammanblandad med herr Strauss och CSU i Tyskland. Det har jag också sagt i en TV-intervju igår. Vore jag tysk, sa jag, skulle jag rösta socialdemokratiskt. Det kan ni hälsa herr Strauss. Men nu är jag svensk och då är det svårt.« (Ibid.).

Socialdemokratiet tabte valget, og det historiske magtskifte var en realitet. Mange forhold spillede naturligvis ind på valgresultatet - Palme havde formøbet det socialdemokratiske flertal op gennem 1970'erne, ligesom en hidsig kernekraftdebat og en skrantende økonomi skaffede den borgerlige blok stemmer i 1976. Men Astrid Lindgren havde med sin pludselige og

markante indtræden i den offentlige debat gjort sit til at få sat socialdemokraterne fra magten.

Om end hun havde erklæret sig som socialdemokrat, så var Astrid Lindgrens politiske ståsted nærmere den venstre-libertære position. I hendes forfatterskab er det anti-autoritære et gennemgående tema, ligesom kampen for frihed er det. Lindgrens mest berømte figur, Pippi Langstrømpe, er blevet hyldet som et ultraliberalt forbillede for børn. Pippi er et selvstændigt tænkende barn, som stædigt trodser velfærdssamfundets repræsentanter (fru Pryselius, der insisterer på at sende Pippi på børnehjem) og regler (skolepligten), mens hun forsvarer sin guldskat mod tyvene, Dunder-Karlsson og Blom.

I et interview til det engelske musiktidsskrift *Melody Maker* i 1996 fortalte den islandske sangerinde Björk om de kvinder, der havde haft mest indflydelse på hendes liv, heriblandt Astrid Lindgren og Pippi Langstrømpe: »I didn't realize until I started reading the books for my son what a fucking rebel Pippi Longstocking is like. Fuck the feminists, I'll put them in the fire and burn them all, whatever, but Pippi Longstocking - yesss! Punk, Sex Pistols, they're fake compared to her. Her message was, no parents, unlimited money, you don't go to school, you eat when you want to, you sleep when you want to. She was the strongest person in the world, so if the police try to stop you doing things, you just put them in the air and throw them away.«

I den satiriske svenske film *Tilsammans* (2000) om et kollektiv i Sverige i 1970'erne diskuteres det forsvarlige i at læse Pippi Langstrømpe. »Pippi er kapitalist!« klager en forælder og udtrykker dermed sin ubehag ved, at der i kollektivet »Tilsammans« læses højt af Pippi Langstrømpe for børnene. Pippi er symbolet på aggressiv kapitalisme og materialisme.

Så langt har Astrid Lindgren næppe tænkt, da hun skabte Pippi. Men hun havde et politisk sigte med sine historier. I en nekrolog skrev Ida Thulin om denne samfundsdimension i Lindgrens historier: »Efter Astrid Lindgrens död har många tagit fasta på de tillfällen då hon gav sig in i den sakpolitiska debatten vad gäller skattetryck, djurskyddsfrågor och miljöpolitik. Men jag skulle säga att det snarare är som samhällsskildrare, i barnlitteraturen, som hon har fått verkligt inflytande. I hennes över 90 publicerade böcker, har Astrid Lindgren behandlat de flesta av våra viktigaste samhällsfrågor, och därigenom har hon låtit barn insupa en känsla för frihet och demokrati, långt innan de brytt sig om politiska sakfrågor.« (Thulin, 2002).

Frihedstemaet spiller en central rolle i Astrid Lindgrens forfatterskab. Bøgerne *Mio, min Mio* (1954) og *Brødrene Løvehjerte* (1973) er begge historier om opgøret med den totalitære stat og undertrykkelsen. Mio er frihedskæmperen, der rider til den onde Katos borg for at befri de mennesker, som han har gjort til sine slaver. I *Brødrene Løvehjerte* er det den svagelige dreng Tvebak, som mister sin storebror Jonathan og følger ham til eventyrlandet Nangijala, hvor de møder tyrannen Tengil og

dragen Katla. Tengil har besat Rosendalen, hvor mennesker før levede i frihed og harmoni. Tyrannen har bygget en mur om Rosendalen for at forhindre indbyggerne i at flygte. Men Tvebak og Jonathan nedkæmper sammen Tengil og befrier Rosendalen.

Det er sjældent, at børnebøger så effektivt formår at formidle de gode historier om frihedselskende mennesker, der konfronterer magthaverne, hvad enten de har skikkelse af børnehjemsforstanderinder eller despoter. Der er mange andre facetter i Astrid Lindgrens forfatterskab, men en af de medvirkende årsager til hendes store »staying power« er uden tvivl den liberale tone, der på befriende vis adskiller hendes fortællinger fra meget andet af tidens børnelitteratur.

I det socialdemokratiske Norden var Astrid Lindgren således en usædvanlig kunstner. Hendes eventyr om drengene, der kæmper for friheden, om pigen, der nægter at indordne sig under velfærdssystemets rammer, og ikke mindst om Pomperipossa, der blot kæmper for retten til at beholde hvad hun tjener, er klassikere som fortjener at blive læst af fremtidige generationer. Astrid Lindgren nåede at udgive over 90 bøger, før hun døde 94 år gammel den 28. januar 2002.

Referencer:

Bildt, Carl: »Den Långsamma Vändningen« i *bildt.net*, 2001.

Bennun, David og Wilde, Lili: »Björking Girl (The World According to Björk)« i *Melody Maker*, 24. juni, 1995.

Fant, Kene: *Monismanien: Et skuespil om frihed*, 1974.

Lindgren, Astrid: *Pippi Langstrømpe*, 1944.

Lindgren, Astrid: *Mio, min Mio*, 1954.

Lindgren, Astrid: *Brødrene Løvehjerte*, 1973.

Lindgren, Astrid: »Pomperipossa i Monismanien« i *Expressen*, 10. marts, 1976.

Moodysson, Lukas: *Tilsammans*, 2000.

Strömstedt, Bo: Astrid Lindgren og »Pomperipossa i Monismanien« i *Expressen*, 29. januar, 2002.

Strömstedt, Margareta: *Astrid Lindgren en levnadsteckning*, Stockholm: Rabén och Sjögren, 1999.

Thulin, Ida: »Astrid Lindgren uppforstrade oss till individualister« i *smedjan.com*, 31. januar, 2002.

Zaremba, Maciej: *De rena och de andra: om tvångssteriliseringar, rashygien och arvsynd*, Stockholm: Bokförlaget DN, 1999.

Den smithske liberalisme mod den kontinentale ikke-marxistiske antiliberale

Den 1. juni 2002 blev Adam Smith Prisen tildelt den tyske videnskabsteoretiker og liberale tænkter Gerard Radnitzky. Radnitzky var ikke selv tilstede ved prisoverrækkelsen. I stedet sendte han denne takketale, som blev læst op, da Selskabet Libertas fejrede årets prismodtager. Talen er et opgør med den politiske elite i Europa, som under dække af at være venner af demokrati og retfærdighed, skaber en gennemreguleret europæisk velfærdsstat, der mangler konkurrence og dynamik. Konsekvensen af denne »krybende socialisme« er, at Europa vil stagnere i konkurrence med de mere frie økonomier i USA og Asien.

Af Gerard Radnitzky

Først og fremmest vil jeg udtrykke min dybeste taknemmelighed til Libertas. Det glædede mig virkelig at få beskeden om at være blevet tildelt den danske Adam Smith Pris for 2002.

I 1776 blev Adam Smiths magnum opus *An Inquiry into the Causes of the Wealth of Nations* udgivet. Det år markerer for mig begyndelsen af moderniteten, som begrebet benyttes i dag: det var således året for dampmaskinen og Den amerikanske Uafhængighedserklæring. Den skotske skole: Adam Smith, David Hume, Adam Ferguson og deres tilhængere inspirerede forfatningens fædre i USA, og formede tankegangen i hele den angelsaksiske verden.

I en tid hvor medierne taler om »krigen mod terror« (og »krigen mod fattigdom«), vil Smiths aktualitet kunne illustreres af følgende velkendte sentens:

»Were all nations to follow the liberal system of free exportation and free importation, the different states into which a great continent was divided would so far resemble the different provinces of a great empire.«

I modsætning til Kant, der baserede sit håb om »evig fred« på demokrati, så vidste Smith bedre. Smiths tanker om et forenet imperium af fredeligt konkurrerende aktører, der beriger hinanden ved samarbejde gennem konkurrence, er den bedste måde til at sikre »evig fred«.

Frihandel er ikke blot det tætteste vi kommer på et universalmiddel mod global fattigdom, men vigtigst af alt også et universalmiddel mod krig. Kants idé var baseret på to urealistiske forudsætninger: at folket er informeret om omkostningerne ved krig, og at folket har indflydelse på beslutningen om at føre krig.

Kampe mellem individer, slag og krige mellem klaner, stammer og nationalstater har altid været en del af menneskets eksistens. Kriges form har ændret sig med teknologiske fremskridt. Hayek introducerede konceptet »katallaksi«:¹ handel gør fremmede til venner. Markedets (det frie, private marked) frivillighed var for Ludwig von Mises det vigtigste aspekt, når markedet betragtes som et socialt ordenssystem. Anthony de Jasay lægger vægt på, at markedet er logisk, og dermed også historisk set ældre end staten hvorfor han indrømmer, at den beskyttelse som konkurrenceregler giver, kan øge markedets »katallaktiske« resultater, dvs. vil gøre økonomisk vækst lettere. Adam Smith har i hvert eneste eksempel tjent som inspiration.

Et samfunds mentalitet kan sammenfattes i dets mest basale moralske princip. Der forekommer at være en basal forskel i mentaliteten mellem den angelsaksiske verden og den kontinentale, hvilket demonstreres gennem deres respektive basale moralske principper. I den angelsaksiske verden er det en uskreven regel, at »alt hvad der ikke er eksplicit forbudt, er tilladt«. På kontinentet er det en grundværdi, at »alt hvad der ikke er tilladt, er forbudt«. Tyskerne har oven i købet tilføjet »og alt hvad der er tilladt er obligatorisk [*Pflicht!*, en pligt]« – denne tilføjelse gør reglen til det modsatte af antagelsen om frihed: at en mulig handling er fri indtil der foreligger en gyldig indsigelse (Anthony de Jasay). Gyldige indsigelser i den ideelle type af et frit samfund identificerer utilladelige handlinger: skadevoldende handlinger, at bryde et løfte (kontrakt), og krænkelse af frihedsrettigheder.

To af Adam Smiths sentenser viser koncist en vidunderlig indsigt, og de er i dag velkendte for en dannet person:

»The natural effort of every individual to better his own condition, when suffered to exert itself with freedom and security, is so powerful a principle, that it is alone, and without any assistance, not only capable of carrying on the society to wealth and prosperity, but of surmounting a hundred imperti-

nent obstructions with which the folly of human laws too often encumbers its operations.«

Denne sentens viser kernen i et realistisk billede af mennesket, og den er et indblik i enhver organismes adfærd: at en organisme på et højere niveau af naturens evolutionsstige vil forsøge at forbedre sit lod, hvormed "forbedring" evalueres subjektivt.

»It is not through the benevolence of the brewer, the butcher and the baker that we expect our dinner, but from regard to their own benefit.«

Denne sentens sammenfatter idéen om, at det frie, private marked – alias kapitalisme – er den bedste mekanisme til at koordinere utallige individers indsats for at forbedre deres lod ved at allokere ressourcer. "Det frie, private marked" forkortes oftest til blot "markedet", og betyder det kompetitive marked.

Konkurrencen mellem systemerne – kapitalisme versus socialisme – har længe været afgjort. Intellektuelt skete det så tidligt som i 1921, da Ludwig von Mises demonstrerede umuligheden ved rationel kalkulation af løn og priser i en socialistisk økonomi. I praksis blev det demonstreret, da hans prognose blev bekræftet i det annus mirabilis, da Sovjetunionen imploderede omkring 1989.

I hans skelsættende artikel »The Use of Knowledge in Society« (1945) lagde Friedrich A. von Hayek vægt på, at viden er relevant for økonomiske beslutninger, og at beslutningerne i de fleste områder af livet foretages af et uendeligt antal individer, hvorfor denne viden ikke vil kunne centraliseres og bearbejdes af ét organ. Ydermere vil det ikke være i vidensbesidderens interesse at røbe sin viden; offentliggørelsen af denne viden ville reducere eller eliminere dens værdi. Kæmper som Adam Smith, Ludwig von Mises og Friedrich von Hayek har hjulpet os til bedre forståelse af den sociale livsform.

De to førnævnte basale moralske principper (regler for en social orden) sammenfatter en grundlæggende forskel i mentalitet mellem den angelsaksiske verden og den kontinentale. Franskmandene har med få undtagelser (såsom Montesquieu, Bastiat, og i vor tid Pascal Salin) valgt at gå imod frihedens frigørende stimulans og alle de goder som den avler. Frankrig har været vuggen for *étatisme*, *dirigisme*, centralisme og alle de fejl denne retning medfører.

Tyskland har været den trofaste følgesvend. I dag er Tyskland en form for »partitokrati« med en demokratisk facade. Tysk liberalisme, inspireret af den skotske skole, har haft et kort liv. Dens forfald begyndte så tidligt som i sidste halvdel af det 19. århundrede. Eugen Richter var den sidste store liberale figur i Tyskland - så satte bismarckismen ind. Den amerikanske historiker Ralph Raico har analyseret denne udvikling i sit storslåede værk *Die Partei der Freiheit. Studien zur Geschichte des Liberalismus in Deutschland* (1999).

I dag repræsenterer det parti, som kalder sig selv "liberalt" (Genscher, Westerwelle og andre som tegner FDP) reelt en form for ikke-marxistisk antiliberalisme. Det alarmerende faktum er, at denne ikke-marxistiske antiliberalisme er blevet kernen i den politiske korrekthed, som præger ALLE politiske partier i det kartel af partier, der regerer Europa.

I den politiske korrekthed finder man det fremherskende synspunkt, at »demokrati« (udefineret eller defineret ad hoc af partikartellet) er den eneste legitime beslutningsform, hvormed alle andre former bliver mere eller mindre »umoralske«. Dermed bliver »demokrati« (udefineret) en del af den sekulariserede statsreligion og en »cargo kult«,² mens virkeligt demokrati næsten er forsvundet. For eksempel er lederne af Tyskland bange for enhver folkeafstemning; deres holdning er, at spørgsmål af vital karakter for borgerne må holdes uden for den officielle politiske debat og vigtigst af alt ekskluderet fra emnelisten op til valg.

I en nyere artikel personaliserede Anthony de Jasay kontrasten mellem de to forskellige former for mentalitet i titlen: »Between Adam Smith and Colbert« (2002); den kontrasterer en tankegang, der kunne hedde »smithsk og klassisk liberalisme – eller libertariansk« med typen »colbertist og statisk«.³

I 1991 påpegede jeg dette vendepunkt med hensyn til det europæiske unions-projekt i artiklen »Towards a Europe of free societies: Evolutionary competition or constructivistic design«. Den første mulighed, et *smithsk*-liberalt eller *hayeksk* Europa, er en samling af stater involveret i politisk konkurrence på samtlige niveauer, inklusive valuta, skatter og inter-jurisdiktionel konkurrence. Et sådan regime ville være karakteriseret ved åbenhed overfor verden og samarbejde når dette var nyttigt. Denne løsning ville have et stort potentiale for evolutionær opdagelse, en proces lig den naturlige udvælgelse. Det »delorske Europa« var beskrevet som en centraliseret superstat under et interventionistisk, korporativt regime, der implementerer et konstruktivistisk design: *dirigisme, planification pure à la Française*. Beslutningen blev truffet – for en centraliseret, statisk europæisk superstat.

EUs nuværende form virker mest af alt som den utilsigtede konsekvens af beslutninger taget af medlemmerne af en *classe politique*, der rationelt maksimerer hvad de betragter som deres personlige interesse – magt og indkomst. Den bredere befolkning var derimod ligeglad, kynisk eller hjernevasket (eller rationelt ignorant). Et maksimalt udbytte for denne *classe politique* kan opnås i et regime, som nærmer sig en totalitær stat. Denne tendens er åbenlys. I deres tale vil de påberåbe sig »demokratiske værdier«; i deres handlinger vil de være interventionistiske, øge omfordelingen, og stramme kontrollen og overvågningen af borgerne.

Det er en sikker forudsigtelse, at en magtglad politisk elite fortsat vil forsøge at reducere den personlige frihed. De vil føre en »krig mod privatlivet«. Ideelt burde deres undersætter være »gennemsigtige«, med så lidt privatliv som muligt. Dette er

EU på vejen til en »ny totalitarisme«, et skattekartel af stater, hvilket blot er en mekanisme som den europæiske politiske klasse diskret bruger til at udnytte dets borgere uden at skulle bruge vold.

Resultatet er et »Fort Europa«, som er karakteriseret ved politisk søgen efter uproduktiv profit (rent-seeking), der fremmer en afhængighedskultur. Bruxelles vil gennemtrumfe det ene »sociale charter« efter det andet, opfinde flere og flere sociale rettigheder, og afskaffe mere og mere frihed i den »sociale retfærdigheds« navn. EU vil blive præget af protektionisme, regulering af arbejdsmarkeder, et umådeholdent stort europæisk føderalt statsapparat og bureaukrati, brandbeskatning, interventionisme og politiserede domstole. De Europæiske Fællesskabers Domstol er et eksempel på dette; den står ikke til ansvar for nogen (se evt. Evans-Pritchard (2000)). EU er blevet en entitet, der som sådan er skadelig for frihed. Frihed vil indskrænkes af en salami-taktik, hvilket er den sædvanlige procedure, som Hayek fortalte os i *The Road to Serfdom*.

Genscher, Kohl & co. havde held med at afskaffe den tyske centralbank og etablere euroen. Dette blev muligt ved favorable omstændigheder og historiske tilfældigheder (se Radnitzky (2002)). I dag ville dette være en umulighed. Euro-land er ikke den første monetære union bestående af flere stater. Og ingen af dem har været succesfulde. For eksempel havde Singapore og Malaysia en fælles møntfod fra 1962 til 1971/72. Den kollapsede på grund af divergerende makroøkonomisk politikker og forskellige tendenser i produktivitet – og i sidste ende, fordi de to selvstændige stater ikke var forberedte på at opgive suveræniteten, og fordi de sociale institutioner i begge lande ikke var i stand til at konvergere.

Hvem kan garantere, at Euroland ikke vil gentage dette handlingsforløb? På nuværende tidspunkt går udviklingen tydeligt i retningen af en europæisk superstat formet efter principper, der fører direkte fra Colbert til Delors: den mareridtsagtige blindgyde hvor alt dirigeres fra oven, og som er overreguleret, brandbeskattet og overbeskyttet – et stagnerende samfund.

Dette samfund vil afskaffe politisk konkurrence. Valutakonkurrence (hvilket Hayek lagde vægt på) er blevet elimineret. Skatteharmonisering er på dagsordenen. Skattekonkurrence er dømt »skadelig« af finansministrene fra lande med høj beskatning. Men lande med lav beskatning vil være tøvende overfor at tilslutte sig skattekartellet. Den socialdemokratiske forfatning for den kommende EU multinationale superstat vil løse dette »problem« ved at fjerne de skattepolitiske kompetencer fra medlemslandene og indføre et EU-skattesystem. Konkurrence mellem de forskellige myndighedsområder vil også blive afskaffet. Dette skyldes, at et system karakteriseret af individuel frihed, frie kapitalbevægelser, frihandel og international arbejdsdeling vil straffe en regering, der indkræver høje skatter, har restriktiv arbejdslovgivning og en række af uproduktive reguleringer, samt tyngende stats- og velfærdssystemer. Lande med institutioner, der lover bedre afkast til mobile investorer, vil tiltrække finansiel kapital såvel som menneskelig

kapital, og de vil derfor blomstre – jævnfør Adam Smiths *Wealth of Nations*. Da sådanne kapitalbevægelser ville straffe den herskende klasse, vil EU derfor reducere konkurrence mellem forskellige lovgivnings- og myndighedsområder.

Efter Den kolde Krigs afslutning i 1990'erne kollapsede »åbenlys socialisme« og den »krybende socialisme« måtte markedsføres i en ny forklædning i dens sted. Et af EUs erklærede mål er som bekendt den egalitære tilbøjelighed: »at lukke velstandskløften«.

Den kunstigt »harmoniserede«, bureaukratiske europæiske velfærdsstat, dette beskattende kartel af stater, dette protektionistiske »Fort Europa«, vil ikke være i stand til at klare udfordringen fra det økonomisk dynamiske USA og Stillehavsregionen. En ny æra vil begynde, en æra med en forenet europæisk velfærdsstat, som ikke magter at hamle op med konkurrencen fra Amerika og Fjernøsten. Det mest sandsynlige scenarium er et stagnerende EU – meget lig det mandarin-ske Kina.

Hvorfor stagnerede Kina? I hans magnum opus fra 1969, *The Grand Titration: Science and Society in East and West*, giver Joseph Needham, den store ekspert i kinesisk historie, en forklaring. Han skriver: »At spørge hvorfor moderne videnskab og teknologi udvikledes i vort samfund og ikke i Kina, er det samme som at spørge hvorfor kapitalisme ikke opstod i Kina...« (p. 170). Han forstod klart, at årsagen var det kejserlige styre med en centraliseret bureaukratisk elite, der ikke kunne og ikke ville tolerere selvstændige, kommercielle bystaters virken i Adams Smiths ånd.

Det interessante ved Needhams udsagn er, at han var kemiker, medlem af det britiske Videnskabernes Selskab og et aktivt medlem af det kommunistiske parti, da han blev bedt om at tage til Chunking som en del af den britiske mission i 1943. Han fortsatte efter Anden Verdenskrig med at lede en stor undersøgelse af videnskab og civilisation i oldtidens Kina. (Jeg står i gæld til Antony Flew, fordi han henledte min opmærksomhed på den pågældende passage hos Needham). Kineserne var store opfindere; men i det centraliserede imperium var konkurrence praktisk talt afskaffet. De decentraliserede europæeres konstante konkurrence med hinanden gjorde disse opfindelser til innovationer.

I denne sammenhæng er det interessant at observere hvordan EU vil klare sig i indeks, som vurderer økonomisk frihed og vækst, såsom Fraser Institutets *Index of Economic Freedom of the World*. I de senere år er store europæiske lande sakkert bagud i disse vurderinger af økonomisk frihed. I 1970 var Tyskland den syvende mest frie økonomi, i 1999 røg landet ned på 15. pladsen, i 2000 ned til 20. pladsen. I samme periode gik Frankrig fra 16. pladsen til 34. pladsen; Belgien fra anden pladsen til 20. pladsen; Holland fra femte pladsen til niende pladsen. Mange andre EU-lande viser lignende tendenser i internationale undersøgelser: Italien var nummer 23 i 1970 og nummer 24 i 1999; Spanien gik fra 25. til 29.

pladsen; Grækenland fra 31. til 38. pladsen. I den samme periode er der også få markante forbedringer: Storbritannien steg fra 27. pladsen til fjerde pladsen og Irland steg fra 23. pladsen til sjette pladsen. De økonomiske konsekvenser af sådanne forbedringer i økonomisk frihed er velkendte og burde ikke overraske nogen.

Lad mig også nævne følgende: Jeg har kritiseret EU eller specifikt »Bruxelles« i min artikel »The EU: The 'European Miracle' in reverse« (2002). De har fortjent kritik for mange ting, men ikke for deres indsats for deregulering. Tyskland tjener som et skrækkesejmel på et land, hvor staten hele tiden har gjort hvad den kunne for at bekæmpe konkurrence og Bruxelles' arbejde for de-regulering. Karen Horn har uddybet dette og dokumenterer i en nyere udgivelse fra Centre for the New Europe (CNE): *From Cars to Gas, from Eon-Ruhrgas to Books: Germany's attitudes towards free markets and competition within the EU* (2002).

Uanset hvor meget man måtte sympatisere med Horns analyse, bør man bemærke, at EUs indsats for deregulering blegner i sammenligning med de markedsindgreb EU har introduceret og – endnu vigtigere – det tab af demokratisk kontrol over politik, som EU har medført. Den største bekymring bør være at lovgivere, som sidder fjernt fra de folkevalgte parlamenters uregelmæssige begrænsninger, bliver mere og mere selvcentrerede og opportunistiske lakajer for specialinteresser.

Det er forståeligt, at briterne har beholdt en vis distance mellem det europæiske projekt og dem selv. De har altid været mere åbne og mindre *dirigiste* end kontinentale europæere. Danmark har også haft en markant mere forsigtig tilgang til det europæiske projekt og udvist en klog »vent-og-se« attitude. Hvis man ser på den intellektuelle scene, vil man finde libertarianere i Europa, hovedsageligt i Storbritannien, i Italien og i de skandinaviske lande. De er venner af frihed og vil ikke passivt acceptere den grad af frihed som regeringen tillader borgerne (statsslaverne). Befolkningen er hjernevasket af både de elektroniske og de trykte medier og glemmer, at frihed ikke er et givent gode, men noget som skal »tages« af de personer, som har et minimum af mod og selvsikkerhed. Vennerne af frihed vil være udholdende i deres kamp for frihed. Der er realistisk håb for, at de vil modsætte sig »visionen« om det »europæiske projekt«.

Oversat fra engelsk af Jonathan Spirtz og Nikolaj Gammeltoft

Referencer:

Evans-Pritchard, Ambrose: »Now it's blasphemy to mock Europe« i *The Spectator*, 10. november, 2000, p. 12.

Hayek, Friedrich A. von: "The Use of Knowledge in Society" i *American Economic Review*, vol. 35, nr. 4, 1945, pp. 519-30.

Hayek, Friedrich A. von: *The Road to Serfdom*, 1945.

Horn, Karen: *From Cars to Gas, from Eon-Ruhrgas to Books: Germany's attitudes towards free markets and competition within the EU*, Bruxelles: Centre for the New Europe, 2002.

Jasay, Anthony de: "Between Adam Smith and Colbert" i *Cato Journal*, vol. 21, nr. 3, 2002, pp. 359-367.

Needham, Joseph: *The Grand Titration: Science and Society in East and West*, London: Allen and Unwin, 1969.

Radnitzky, Gerard: "Towards a Europe of free societies: Evolutionary competition or constructivistic design" i *Ordo - Jahrbuch für die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft*, bind 42, 1991, pp. 139-169.

Radnitzky, Gerard: "The EU: the European Miracle in reverse" i *The European Journal*, vol. 9 nr. 6, 2002, pp. 30-35.

Raico, Ralph: *Die Partei der Freiheit. Studien zur Geschichte des Liberalismus in Deutschland*, Cambridge (MA): MIT Press, 1998.

Smith, Adam: *An Inquiry into the Causes of the Wealth of Nations*, 1776.

Oversætternes noter:

¹ I sin artikel »The Principles of a Liberal Social Order« 1966 kalder Friedrich A. von Hayek sit åbne nyliberale samfund for 'Katallaksi'. Dermed skal det ifølge Hayek ekspliciteres, at et samfunds essens er at bedrive handel, netop fordi det græske verbum 'katallaktein' i begge dets betydninger »at bedrive handel« og »at indgå i samfundet« er dækkende for dette.

² Begrebet »cargo kult« stammer fra primitive kulturer i Stillehavet, der under Anden Verdenskrig oplevede flyvemaskiner ankomme med ladninger (cargo) fra de krigsførende lande. Efter krigen forsvandt flyene, men øboerne ønskede fortsat, at flyene skulle komme med de spændende varer. Derfor anlagde de landingsbaner, tændte bål langs banerne, byggede en træhytte til en mand (flyvelederen), der kunne side med to træstykker som høretelefoner og bambusrør som antenner. Og så ventede de på, at flyene skulle komme. Øboerne gjorde alt for at efterligne den rigtige form og praksis i forbindelse med en lufthavn sådan som de havde oplevet det under krigen. Men det virkede selvfølgelig ikke, og ingen fly landede. Øboerne havde skabt en »cargo kult«, hvor de forfulgte alle de overfladiske korrekte tiltag for at skabe en rigtig lufthavn, men de manglede det mest essentielle.

³ Jean-Baptiste Colbert var finansminister under den franske konge Louis den 14. Han var ophavsmand til en økonomisk politik, der blev kendt som »colbertisme«. Denne politik var baseret på merkantilisme og fokuserede således bl.a. på at skabe et centralt styret økonomisk system, der skulle beskytte franske producenter mod konkurrence udefra.

Forsvar for verdenskapitalismen

I dette forord til bogen *Till världskapitalismens försvar* leverer forfatteren Johan Norberg sit personlige forsvar for globalisering, kapitalisme og frihed. Bogen udkom i Sverige på Timbros forlag i sommeren 2001 og er siden oversat til engelsk. Norberg modtog tidligere på året den prestigøse Antony Fisher International Memorial Award for den engelske udgave af *Till världskapitalismens försvar*. Prisen uddeles hvert år af Atlas Economic Research Foundation.

Af Johan Norberg

Vores anarkistiske parti vandt skolevalget!

Det var på Hässelbystrandskolen, min gamle skole, i efterårssemestret 1988. Som sædvanlig når der var rigsdagsvalg, skulle vi gennemføre vores eget »skolevalg«. Men jeg og min bedste ven Markus troede ikke på systemet. For os var majoritetsvalg som to ulve og et lam, der stemmer om, hvad de skal spise til middag. Skolen ville have os til at vælge nogen, som skulle have magten over os, men vi ville selv have magten over vores liv.

Delvis følte vi os vel anderledes som personer. Den gang, i niende, lyttede jeg til synthesizermusik og sort rock, helst klædt i sort og med touperet hår. Vi ville spille musik og læse bøger, og vi syntes, at de andre mest talte om ting og om at passe ind. Højrefløjen forekom os at være overklasse etablisement, imod alt der var anderledes. Samtidig følte vi os heller ikke hjemme på venstrefløjen, for de stod for offentligt bureaukrati og ensretning. Selvom vi foretrak Sister's of Mercy og den svenske punksanger Thåström, så var det John Lennons »imagine there's no countries...« som vi troede på. Nationalstaterne skulle afskaffes og mennesker skulle kunne bevæge sig frit og samarbejde frivilligt over hele verden. Vi ville have en verden uden tvang, uden autoriteter. Så konklusionen var klar: vi hørte ikke til på højrefløjen, og vi hørte ikke til på venstrefløjen, vi var hverken konservative eller socialdemokrater. Vi var anarkister!

Derfor startede vi »Anarkistisk Front« og stillede selv op til skolevalget på en radikal og humoristisk platform. På skolens vægge satte vi håndskrevne plakater op med budskaber som: »Skal du eller 349 rigsdagsmedlemmer styre dit liv?« Vi krævede, at staten skulle afskaffes og at cykelforbudet i skolegården skulle fjernes. De fleste af lærerne var misfornøjede og mente, at vi gjorde valget til en farce, mens vi mente, at vi i den demokratiske ånd lod vores stemmer blive hørt. Vi blev tilmed kaldt ind på rektors kontor for at få en skideballe, hvilket kun styrkede vores følelse af at være rebeller.

Valget blev en succes. Efter en hård valgkamp fik vi 25 pct. af stemmerne. Sosserne kom på anden pladsen med 19 pct. Vi

var henrykte og overbeviste om, at dette måtte være starten på noget stort...

Det var 13 år siden. I mellemtiden har jeg ændret holdning til en række ting. Jeg har indset, at spørgsmål om mennesker, samfund og frihed er mere komplicerede end jeg den gang troede. Der findes for mange aspekter og problemer til, at al ting kan løses med en drastisk utopi. Jeg har indset, at vi behøver en stat, som beskytter friheden og som forhindrer de magtfulde i at undertrykke individer, og jeg har erkendt, at repræsentativt demokrati er at foretrække frem for alle andre systemer, netop for at beskytte individets rettigheder. Men min grundlæggende trang til frihed er den samme i dag som under den herlige valgkampagne i 1988. Jeg ønsker, at mennesker skal være frie, at ingen undertrykker andre, at stater ikke kan lukke mennesker ude eller inde med afgifter og grænser.

Det er derfor, at jeg elsker hvad der lidt sterilt kaldes globaliseringen, den proces hvormed mennesker, kommunikation, handel, investeringer, demokrati og markedsøkonomi i stigende grad krydser grænser. Denne internationalisering giver os mere frihed fra begrænsningerne i kortmagernes grænser.

Al politisk magt har til hver en været lokal og baseret på fysisk kontrol af et bestemt område. Globaliseringen gør, at vi i større udstrækning kan sætte os udover disse områder, ved at rejse og ved at handle og investere på tværs af grænserne. Mulighederne for at vælge andre løsninger og udenlandske alternativer er blevet mangfoldiggjort samtidig med, at transportomkostningerne er faldet, vi har fået nye og mere effektive kommunikationsmidler, og handel og kapitalbevægelser er blevet liberaliserede.

Vi behøver ikke at handle med den store lokale virksomhed, i stedet kan vi handle med en udenlandsk konkurrent; vi behøver ikke at arbejde for byens eneste arbejdsgiver, i stedet kan vi blive tilbudt andre muligheder; vi behøver ikke at nøjes med det lokale kulturelle udbud, i stedet kan vi tage del i verdenskulturen; vi behøver ikke at leve hele vores liv det samme sted, i stedet kan vi kan rejse og flytte. Frem for alt fører dette til, at vores måde at tænke på frigøres. Vi stiller os ikke længere tilfredse med lokale rutiner, i stedet vil vi vælge aktivt, vi vil vælge frit. Virksomheder, politikere og foreninger

må anstrenge sig for at tiltrække sig interesse og støtte fra mennesker, som kender til en svimlende mængde alternativer fra verdens mangfoldighed. Vores muligheder for at bestemme over vores egne liv vokser, og velstanden vokser med mulighederne.

Det er derfor, at jeg finder det patetisk når mennesker, som kalder sig selv anarkister, i dag engagerer sig i globaliseringsskampen - imod, ikke for! Anarkister som kræver flere forbud og mere kontrol, og som kaster tærter eller sten mod dem, der har andre værdier. Anarkister som kræver, at staten skal tage kontrollen tilbage over de mennesker og virksomheder, som ikke ser nationalgrænser, som grænser for deres egen handlen. De håner idéen om frihed. Sådanne mennesker havde intet til fælles med anarkismen, mente vi i vores glade anarkistiske front. I vores forenkledte teenage-begrebsverden var de snarere fascister.

De er imidlertid kun det voldelige appendiks på en bredere bevægelse, som er kritisk overfor globaliseringen. I de senere år er flere og flere mennesker begyndt at klage over, at den nye frihed og internationalisme er gået for vidt, at det er blevet til en »hyperkapitalisme«. Denne protestbevægelse mod kapitalismen kan kalde sig selv radikal og påstå at stå for spændende nye tanker. Men deres reelle standpunkter tilhører den samme gamle modstand overfor frie markeder og fri handel, som altid har været fremført af nationale magthavere. Mange - autoritære u-landsregimer og eurokrater, landbrugsbevægelser og monopol virksomheder, konservative intellektuelle og nye venstrefløjsbevægelser - er urolige for, at globaliserede mennesker får mere magt på politikens bekostning. Alle forenes de i synet på globaliseringen som et monster fuldstændig udenfor al kontrol. Et monster, som skal indfanges og tøjles.

Det meste af deres kritik af globaliseringen går ud på at beskrive den som noget stort og truende. Ofte handler det ikke om saglige argumenter, men om rene konstateringer som, at 51 af verdens 100 største økonomier er virksomheder, eller at omkring 1,5 billioner dollars dagligt flyttes på de finansielle markeder. Som om størrelsen i sig selv skulle være farlig og skræmmende. Det er matematik, ikke argumentation. Det står endnu ikke klart, hvorfor det i sig selv er problematisk med store virksomheder eller høj omsætning. Det glemmer de ofte at forklare. I denne bog vil jeg argumentere for det modsatte. Så længe vi har friheden til at vælge og fravælge er der intet galt i, at nogle former for frivillig samarbejde bliver så succesfulde, at de vokser sig store.

Med sådanne tal og den abstrakte betegnelse »globalisering« - begrebet er kun omkring ti år gammelt - frembringes billedet af en anonym, gådefuld og undvigende magt. Alene fordi den er styret af menneskers individuelle handlinger på forskellige kontinenter, og ikke fra noget kontrolrum, så fremstår den ukontrolleret og kaotisk. »Der er ikke noget hovedkontor, ingen styring, ikke noget kontrolbord,« beklager en kritiker sig (Elmbrant, p. 98, 2000). Mange føler sig mag-

tesløse overfor globaliseringen, og vist er det nemt at føle sig magtesløs overfor millioner af menneskers decentrale beslutninger. Hvis andre har frihed til selv at bestemme over deres liv, har vi ingen magt over dem, men til gengæld får vi en ny magt over vores egne liv. En sådan »magtesløshed« er god. Der er ingen, som sidder i førersædet, fordi vi alle er med og styrer.

Internettet ville visne og dø, hvis ikke vi dagligt sendte emails, bestilte bøger eller hentede musik gennem dette globale computer netværk, ingen virksomhed ville hente varer hjem fra udlandet, hvis ikke vi efterspurgte dem, og ingen ville investere penge på tværs af grænser hvis ikke der fandtes iværksættere, som var villige til at investere for at kunne imødekomme kundernes efterspørgsel. Globalisering består af vores daglige handlinger. Vi spiser bananer fra Ecuador, drikker te fra Sri Lanka, ser amerikanske film, bestiller bøger fra England, arbejder for eksportvirksomheder, der sælger til Tyskland og Rusland, ferierer i Thailand og sparer penge op til vores pension i fonde, som investerer i Sydamerika og Asien. Finansvirksomheder investerer ressourcer, og virksomheder transporterer varer på tværs af grænser, men de gør det, fordi vi ønsker, at de skal gøre det. Globalisering finder sted fra neden, selvom politikere løber efter den med alle mulige slags bogstavforkortelser (EU, IMF, WB, FN, UNCTAD, OECD) i et forsøg på at strukturere denne globalisering.

Selvfølger er det ikke altid nemt at følge med tiden, specielt ikke for intellektuelle, som har for vane at have overblik og kontrol på tilværelsen. I en bog om den svenske 1800-tals digter og historiker Erik Gustaf Geijer, skriver den svenske intellektuelle Anders Ehnmark næsten misundeligt, at Geijer kunne følge med i alle væsentlige begivenheder i verden ved blot at sidde i Uppsala og læse *Edinburgh Review* og *Quarterly Review* (Ehnmark, p. 60, 1999). Så enkel og forståelig kan verden være, når det kun er en lille elite i Europas hovedstæder, som har nogen som helst betydning for verdens gang. Men hvor er det hele dog blevet komplekst og forvirrende nu da andre kontinenter er ved at vågne, og hvor selv almindelige menneskers daglige beslutninger begynder at påvirke udviklingen.

Ikke alle bliver globale jet-settere. Men det behøver vi heller ikke for at være en del af globaliseringsprocessen. Specielt vil fattige uden magt kunne tage del i vældige velstandsstigninger, når billige varer ikke længere holdes ude af toldbarrierer og når udenlandske investeringer skaber beskæftigelse og effektiviserer produktionen. Specielt de mennesker, der fortsat lever det samme sted som de blev født, har stor glæde af, at informationer kan flyde over landegrænser, og af frit at kunne vælge deres politiske repræsentanter. Men det kræver mere i form af demokratiske reformer og økonomiske liberaliseringer.

Det kan lyde trivielt at kræve mere frihed til vælge og fravælge. Det er det ikke. Men jeg forstår indvendingen. For

os i den rige verden kan det opfattes som en luksus at vælge noget andet end det lokale. Sig hvad du vil om stegte pølser og svensk tv-underholdning, men de er ikke utålelige - i hvert fald ikke stegte pølser. Men den tilværelse, som globaliseringen redder mennesker fra i den tredje verden, er lige netop utålelig. For de fattige er det ofte en tilværelse i den dybeste armod, i skidt, uvidenhed og magtesløshed, i konstant uro over om maden kan strække dagen igennem og om vandet, som man har gået mange kilometer for at hente, er drikkeligt eller livsfarligt.

Når globaliseringen banker på hos den kasteløse gamle landarbejder, Bhagant i den indiske by Saijani, fører det til, at husene bygges af mursten i stedet for af mudder, og at mennesker får sko på fødderne og rent tøj på kroppen. Udenfor døren har gaderne fået afløb, byen stinker ikke længere af affald men af jord. For 30 år siden vidste Bhagant ikke, at han boede i Indien, nu følger han nyhederne om verden på tv (Berg og Karlsson, kap. 1, 2000).

Den nye valgfrihed gør, at mennesker ikke længere er henvist til at arbejde for landsbyens eneste arbejdsgivere, de magtfulde storbønder. Når kvinderne får arbejde udenfor hjemmet, bliver de også mere magtfulde i familien. Nye kapitalmarkeder gør, at Bhagants børn ikke tvinges til at låne penge af ågerkarle, som tager sig betalt i form af fremtidigt arbejde. Renteslaveriet, som tidligere holdt byen i et fast greb, forsvinder når man i stedet kan gå til forskellige banker og låne.

I Bhagants generation var alle analfabeter, i hans børns generation gik blot nogle få i skole, og i hans børnebørns generation går alle i skole. Det er blevet bedre, synes Bhagant. Friheden og velstanden er vokset. I dag er børnenes opførelse det store problem. Da han var ung, var børn lydige og hjalp til hjemme. Nu er de blevet så besværligt selvstændige og tjener deres egne penge. Det kan skabe problemer. Men det kan ikke direkte sammenlignes med at risikere at se sine børn dø eller at sælge dem til lånehajen.

Hvordan du og jeg og andre i den privilegerede verden stiller os i forhold til det brændende spørgsmål om globalisering kan afgøre om flere skal få del i den udvikling, som har fundet sted i Bhagants landsby, eller om den udvikling skal ruller tilbage.

Kritikere af globalisering fremstiller ofte den økonomiske internationalisering som en trussel ved at antyde, at der findes en styrende hensigt bag den - at den er skabt af ideologiske fundamentalister, som er uden interesse for hvordan kortet passer til terrænet. Man forsøger at male et billede af nyliberale markedsmarodører, som i lukkede rum planlægger, at kapitalismen skal overtage magten i verden. P1-kommentatoren Björn Elmlund hævder i en bog mod »hyperkapitalismen«, at vi de seneste to årtier har set »en slags ultraliberal revolution« (Elmlund, p. 195, 2000).

Deregulering, privatisering og frihandelsreformer er imidlertid ikke opfundet af nogle ultraliberale ideologer. Selvfølgelig findes der politiske ledere, som Reagan og Thatcher, der er inspirerede af økonomisk liberale idéer. Men de største reformatorer, som gør at vi dag kan tale om en globalisering af kapitalismen, var kommunister i Kina og Sovjetunionen, protektionister i Latinamerika og nationalister i Asien. I mange andre lande, som for eksempel Sverige, har socialdemokrater drevet processen. Billedet af konspiratoriske ultraliberale som gennemfører en chokterapeutisk revolution er helt enkelt fejlagtig. Det har været pragmatiske og ofte antiliberale politikere, som har følt, at deres stater er gået for langt i ambitionerne om at bevare kontrollen, og derfor er de begyndt på at liberalisere deres økonomier. Påstanden om et liberalt-kapitalistisk herredømme skal desuden nuanceres yderligere af konstateringen af, at vi formodentligt aldrig har haft så store offentlige sektorer og så høje skattetryk, som vi har i verden i dag. De liberaliseringer, som har fundet sted, handler om gradvist at afskaffe udskejelserne fra en tidligere tids overdrevne centraliseringsiver, og ikke om at indføre *laissez-faire*. Og eftersom de ledendes retræte er skete på deres egne vilkår og efter deres egen takt, giver det også anledning til at spørge om, hvorvidt det i virkeligheden er gået for langt eller om det overhovedet er gået langt nok.

Når jeg forsvarer kapitalismen tænker jeg på den kapitalistiske frihed til at prøve sig frem uden at bede magthavere og grænsevagter om lov. Det er i bund og grund den frihed, som jeg en gang troede, at anarki skulle bringe, men under kontrol af love, som sikrer, at den enes frihed ikke krænker andres. Denne frihed vil jeg have meget af, for alle. Hvis kapitalismens kritikere mener, at vi allerede i dag har denne frihed i super-store mængder, vil jeg have endnu mere - i super-duper-store mængder om muligt. Specielt for verdens fattige, som i dag kun i begrænset udstrækning kan styre deres arbejde og forbruge. Det er derfor, at jeg ikke tøver med at kalde denne bog *et forsvar for verdenskapitalismen*, selvom denne verdenskapitalisme mere er en mulig fremtid end et reelt eksisterende system.

Med kapitalisme tænker jeg ikke specifikt på et økonomisk system med kapitalejerskab og investeringsmuligheder. Det kan man have selv i en planøkonomi. Jeg mener den liberale markedsøkonomi med dens frie konkurrence som baserer sig på retten til at anvende sin ejendom, friheden til at handle, at lave aftaler og starte virksomheder. Det er altså den individuelle frihed i økonomien, som jeg forsvarer. Det farlige med kapitalisterne er når de ikke agerer kapitalistisk, men allierer sig med staten. Hvis staten er et diktatur, kan virksomheder oven i købet krænke mennesker rettigheder, som det er tilfældet med nogle vestlige olieselskaber i afrikanske stater. Heller ikke kapitalister, som render rundt i politikernes korridorer for at få fordele og privilegier er med denne terminologi kapitalistiske. Tværtimod er de en trussel mod det frie marked og må kritiseres og modarbejdes. Ofte vil virksomhederne lave politik, og politikkerne vil lave forretning. Det er ikke markedsøkonomi, men blandingsøkonomi, hvor forretningsfolk og

politikere har sammenblandet deres roller. Fri kapitalisme er når politikerne laver liberal politik og forretningsfolk laver forretninger.

Jeg vil gerne påpege en ting til, når jeg nu skriver et forsvar for kapitalismen. Grundlæggende er det ikke kapitalismen eller globalisering, som jeg tror på. Det er ikke systemer og regler, som har skabt alt det vi kan se omkring os i form af velstand, opfindelser og fællesskaber og kultur. Det er mennesker, som skaber dette. Jeg tror på menneskets kraft til at skabe store ting og på den kombinerede kraft, som opstår gennem møder og udvekslen. Når jeg argumenterer for mere frihed og en mere åben verden, er det ikke fordi jeg tror, at et system er mere effektivt end et andet, men fordi jeg tror, at det skaber et miljø, som frigør menneskers skaberkraft mere end noget andet system kan. At det ansporer den dynamik, som har ført til menneskelige, økonomiske, videnskabelige og tekniske fremskridt, og som fortsat vil gøre det. At tro på kapitalismen er ikke at tro på vækst, økonomi eller effektivitet. Det er kun resultaterne - om end bestræbelsesværdige. At tro på kapitalismen er grundlæggende at tro på mennesket.

Det indebærer også, at den [tidligere] franske socialistiske premierminister Lionel Jospins opfattelse af, at vi skal have en »markedsøkonomi, ikke et markedssamfund«, er noget som jeg selv, og formodentlig de fleste andre liberale, kan skrive under på. Mit mål er ikke at økonomiske transaktioner skal fortrænge alle andre menneskelige relationer. Mit mål er frihed og frivillige relationer på alle områder. Markedsøkonomi er resultatet af dette på det økonomiske område, på det kulturelle område indebærer det ytrings- og trykkefrihed, i politik indebærer det demokrati og retssikkerhed, i det sociale liv indebærer det retten til at leve efter sine egne værdier og til at omgås dem man vil.

Meningen er ikke, at vi skal sætte prissedler på alting. Det vigtige i livet kan ikke regnes i penge: kærlighed, familie, venskab, ens egen måde at leve på. Har vi frihed, så har vi retten til at prioritere det vi selv synes er vigtigt. De som tror, at liberale mener, at alle gør alting for at maksimere deres indkomst ved intet om liberale, og liberale som tror dette ved intet om mennesker. Det er ikke for at få flere penge, at jeg skriver en bog om værdien af globalisering i stedet for en bog om sportsfiskeri. Jeg gør det, fordi det er noget jeg tror på, fordi det er vigtigt for mig. Og jeg vil leve i et liberalt samfund, fordi det giver mennesker retten til at vælge, hvad der er vigtigt for dem.

Til sidst en varm tak til de venner, som har hjulpet mig med at udrede mine tanker om disse spørgsmål af den simple grund, at dette emne også er vigtigt for dem. Det gælder specielt Fredrik Erixon, Sofia Nerbrand og Mauricio Rojas. En stor tak også til Barbro Bengtson og Charlotte Hægglad, som effektivt har forvandlet mit manuskript til noget, der kunne offentliggøres.

Oversat fra svensk af Nikolaj Gammeltoft

Referencer:

Berg, Lasse og Karlsson, Stig T.: *I Asiens tid: Indien, Kina, Japan 1966-1999*, Stockholm: Ordfront, 2000.

Ehnmark, Anders: *Minnets hemlighed. En bok om Erik Gustaf Geijer*, Stockholm: Norstedts, 1999.

Elmbrant, Björn: *Hyperkapitalismen*, Stockholm: Atlas, 2000.

Bog anmeldelse

Johan Norberg: *Till Världskapitalismens Försvar*, Stockholm: Timbro, 2001.

Af Pernille Johansson

»Mennesker før penge« står der malet med rødt på en hærværks-hærget bank på Nørrebrogade i København. »Kapitalismen dræber - dræb kapitalismen« er et de slagord, som organisationen ATTAC bruger ved offentlige møder. Til EU-topmøder ses demonstranter med bannere imod »kapitalisme«, »frie kapital markeder«, »investorer« og »økonomisk vækst«.

Det er disse »kræfter«, som de fattige i den tredje verden skal beskyttes imod – de skal beskyttes imod de ting, som gjorde de vestlige anti-globalisters egne samfund rige. Det paradoksale er, at en fattig gadehandler i Indien har mere brug for kapitalisme end anti-globalisters misforståede humanisme. Det er hovedbudskabet i svenskeren Johan Norbergs bog *Till Världskapitalismens Försvar*.

Når globaliseringen banker på døren til en fattig landsby i Indien betyder det, at huse bliver bygget af mursten i stedet for af mudder, og folk får sko på deres fødder. I dag sidder en indisk landarbejder og ser nyheder om internationale forhold i fjernsynet. På trods af disse åbenlyse fremskridt er debatten om markedsøkonomien præget af et naturlovsagtigt mantra, der hedder »at de rige bliver rigere, og de fattigere bliver fattigere«.

Ifølge Johan Norberg er denne tese delvis sand. Det er sandt, at de vestlige lande er blevet rigere, men det er udviklingslandene også blevet. Tværtimod er ekstrem fattigdom faldende - mest markant i Asien. Norberg dokumenterer dette kvantitativt blandt andet igennem en lang række undersøgelser fra FN og Verdensbanken.¹ Der vil altid være tabere og vindere på det frie marked, men generelt vil åbne økonomier vokse hurtigere end lukkede – selv om vækst ikke er alt, er det en nødvendig forudsætning for at reducere fattigdommen.

Mellem 1965 og 1998 fordobledes indkomsten af en gennemsnitlig verdensborger fra 2.497 til 4.839 dollars (p. 25).² Dette er ikke kun sket på grund af væksten i de industrialiserede lande. I Sydøstasien (eksklusiv Kina) er andelen af befolkningen, der lever under ekstrem fattigdom faldet fra 15 til ni pct.³ Norberg tager samtidig afstand fra de skeptikere, der mener, at udviklingslandene igennem deres vækst og velstand pålægges vores vestlige livsstil. Svaret ifølge Norberg er, at vi ikke må påtvinge nogen en bestemt livsstil, men på trods af forskellige værdier vil hovedparten af mennesker i verden ønske sig bedre materielle forhold ud

fra den ene grund, at velstand giver flere valgmuligheder og bedre livsbetingelser.

Forbedringen i verdens velstand udmønter sig for eksempel i en hurtig vækst i den gennemsnitlige levealder. I begyndelsen af det tyvende århundrede var den gennemsnitlige levealder i udviklingslande omkring 30 år, i 1960 var den 46 år, og i 1998 var den 65 år (p. 28). Faktisk er levetiden i udviklingslande i dag højere, end den var for hundrede år siden, da Storbritannien var verdens førende økonomi. Udviklingen har været mest langsom i Afrika (syd for Sahara), men selv der er den gennemsnitlige levetid øget fra 41 år i 1960 til 51 år i dag (ibid.). Grunden til at folk lever længere er selvfølgelig på grund af reduktionen i den værste manifestation af underudvikling – hungersnøden. Også på denne front er der sket forbedringer. For tredive år siden var 37 pct. af befolkningen i udviklingslandene ramt af hungersnød – i dag er tallet 18 pct.

Norberg fremhæver desuden i sin bog, at fattigdom ikke kun er et materielt problem. Fattigdom skal forstås i en bredere kontekst, hvor fattigdom også ofte betyder magtesløshed ved at være frataget basale valgmuligheder. Små indkomster er ofte karakteriseret ved fraværet af disse valgmuligheder – folk bliver underlagt tvang og marginalisering i samfundet. I den henseende lægger Norberg sig op af den indiske økonom og Nobelprismodtager Amartya Sen (Sen, 1999).

Desuden illustrerer Norberg det menneskelige aspekt i den globale kapitalismes konsekvenser igennem personlige skildringer af svenske forfatter Lasse Berg og dokumentarfilm-producent Stig Karlsson, der med tredive års mellemrum har besøgt de samme landsbyer i Indien. Da svenskerne viste unge indere billeder fra deres første rejse til Calcutta i 1960'erne, nægtede de unge indere at tro på, at billederne var fra deres egen landsby. Denne udvikling er ikke et resultat af en socialistisk revolution, men et resultat af et skift hen imod større individuel frihed og handel. Borgere kan i større eller mindre grad vælge deres egen beskæftigelse og sælge deres produkter på markedet. Man kan se ud fra statistikker, hvorledes den frie markedsøkonomi styrker national velstand og reducerer fattigdommen i befolkningen.

Vigtigst af alt er dog friheden selv – uafhængigheden og værdigheden. I den vestlige verden kan fri import af goder og kapital måske opfattes som en luksus, men i den »tredje verden« kan global kapitalisme være med til at skabe et liv,

der ikke er præget af håbløs fattigdom, afmagt og uvished om, hvornår man kan få det næste måltid mad.

Det interessante ved *Till Världskapitalismens Försvar* er, at Norberg ikke kun tager udgangspunkt i økonomi, men at han desuden demonstrerer en særegen forståelse for konsekvenser af kapitalismen i udviklingslande – eksempelvis flere muligheder, velstand og frihed for det enkelte individ. Dette er samtidig styrken i bogen, der gør op med myter om kapitalisme og globalisering på en måde, der hverken virker for overfladisk eller dogmatisk.

I den nuværende samfundsdebat om globalisering kan bogen benyttes som en overskuelig opslagsbog med en bred vifte af data og gode argumenter, der fortjener at blive benyttet i den danske debat om globalisering. Og endnu vigtigere kommer Norberg med jordnære eksempler på hvorfor kapitalisme og globalisering gør en forskel for mennesker i udviklingslande. Det er bestemt ikke uberettiget, at *Till Världskapitalismens Försvar* er blevet udråbt til det bedste, som Sverige har produceret siden Ingmar Bergman.

Debatten om globaliseringen skal vindes ved også at indtage de menneskelige aspekter af kapitalismens fremkomst i udviklingslandene. At kapitalisme eksempelvis kan betyde, at en landsby i Indien får rent drikkevand eller huse af mursten.

Spørgsmålet er, om anti-globalister i virkeligheden vil udviklingslandene det godt, når de mener, at kapitalismen, de frie kapitalmarkeder og de multinationale selskaber skal bekæmpes. Og bunder denne påståede barmhjertighed med udviklingslandene i en egeninteresse i at fastholde landene i fattigdom? Debatten om globalisering er kun lige begyndt, og *Till Världskapitalismens Försvar* er forhåbentlig ikke det sidste, som vi ser fra Norberg om dette emne.

Referencer:

Sen, Amartya: *Development as Freedom*, Oxford: Oxford University Press, 1999.

Noter:

¹ I *Politiken* var der den 19. juni. 2002 en artikel om, at den ekstreme fattigdom bliver værre. Ifølge en rapport fra UNCTAD er den ekstreme fattigdom fordoblet i 49 udviklingslande de seneste 30 år. 307 millioner mennesker lever for mindre end en dollar om dagen. Dette er ikke nogen positiv udvikling, men det ser anderledes ud, når rapporten deles op i henholdsvis afrikanske lande og asiatiske lande. Som Norberg også understreger, er udviklingen i fattigdomsbekæmpelse rigtig god i Asien, mens det ikke går så meget fremad i Afrika.

² Beløbene er korrigeret for købekraft.

³ Ekstrem fattigdom er defineret ved at en persons indkomst er mindre end en dollar om dagen.

Bidragydere

Nikolaj Gammeltoft (f. 1973) er cand.scient.pol. fra Københavns Universitet og dette tidsskrifts redaktør. I 1999 var han Charles G. Koch Summer Fellow ved Cato Institute i Washington, DC. Efterfølgende arbejdede han som politisk konsulent for Venstre. I dag er han ansat i en større telekommunikationsvirksomhed.

Astrid Lindgren (f. 1907 - d. 2002) var børnebogsforfatter og ophavskvinde til en række tv-serier, film og musicals. Hendes forfatterskab omfatter bøgerne *Pippi Langstrømpe* (1945), *Alle vi børn i Bullerby* (1947), *Mio, min Mio* (1954), *Emil fra Lønneberg* (1963) og *Ronja Røverdatter* (1981). I 1958 modtog hun H.C. Andersen-medaljen, og i 1997 blev hun i forbindelse med sin 90-års fødselsdag kåret til årets svensker.

David B. Karsbøl (f. 1977) er stud.polit. og skriver speciale ved Københavns Universitet. Han er tidligere sekretær for selskabet Libertas og nuværende præsidiemedlem. Han var en af initiativtagerne til Skatteborgerforeningen. Tidligere har han været aktiv i Venstre og Venstres Ungdom. Til daglig arbejder han som analytiker i et stort forsikrings-selskab.

Pernille Johansson (f. 1976) er stud.scient.pol. og skriver speciale ved Københavns Universitet. Hun har sideløbende med studierne arbejdet som politisk sekretær på Christiansborg, som handelsmedarbejder for det danske udenrigsministerium i Kina og som projektansvarlig i en internationalt orienteret virksomhed. Siden februar 2001 har hun været sekretær for selskabet Libertas og er nuværende præsidiemedlem.

Johan Norberg (f. 1973) er fil.mag. fra Stockholms Universitet med speciale i idéhistorie. Fra 1993 til 1997 var Norberg redaktør af bladet *Nyliberalen*. Siden 1999 har han været idépolitisk ansvarlig ved den svenske tænketank Timbro, hvor han bl.a. også er redaktør for internettidsskriftet *smedjan.com*. Han er forfatter til bøgerne *Motståndsmannen Vilhelm Moberg* (1997), *Den svenska liberalismens historia* (1998), *Fullständiga rättigheter* (1999), *Till världskapitalismens försvar* (2001) ligesom han har redigeret bogen *Stat, individ och marknad* (2000).

Gerard Radnitzky (f. 1921) er fil. mag. fra Stockholms Universitet og ph.d. fra Göteborgs Universitet. I dag er Radnitzky professor emeritus ved Trier Universitetet i Tyskland. Han er medlem af Mont Pelerin Selskabet og forfatter til en stor mængde artikler og bøger indenfor videnskabsteori og politisk filosofi, herunder medredaktør af tre-bindts værket *Values and the Social Order* (1995, 1997). Han er modtager af Selskabet Libertas' Adam Smith Pris 2002.

Den synlige hånd

Besparelser i medierne

Råderummet til skattelettelser skal skabes ved en nedlæggelse af de talrige ministerier og deres utællelige styrelser og institutioner. Det kan gøres på et par uger, og konsekvensen vil være store økonomiske og sociale fremskridt. På den måde kan man en gang for alle få overstået det forudsigelig ramaskrig, som selvfølgelig vil komme, når lyset slukkes i de dyre bygninger på Slotsholmen, skriver David Bakkegaard Karsbøl.

Af David Bakkegaard Karsbøl

Den nye regering har foreløbig ikke haft nogen stor betydning. Indtil videre har den kun vist sig at være en bedre administrator af de socialdemokratiske mærkesager end socialdemokratiet (eller socialdemokraterne, som de jo nu hedder efter deres foryngelseskur). Men et egentligt opgør med de talrige uproduktive og umoralske ordninger og overførsler lader vente på sig.

Lavere skatter kan vi tilsyneladende kun regne med per 1. januar, 2004. Det hedder sig, at det økonomiske råderum først skal være til stede, før vi får skattelettelserne. Det lyder jo fornuftigt. Hvem ville da tilbage til det underskudsbudgetterede, socialdemokratiske helvede i 1970erne? Men råderummet ligger jo lige for.

Talrige af ministerierne og disses mangfoldige organer kan nedlægges natten over. Hvis vi oven i købet skal være flinke ved de ansatte, kunne de få fuld løn i overensstemmelse med deres overenskomst, indtil deres fyringsvarsel var tilgodeset. Herved kunne man på få dage sælge de offentlige bygninger til højest bydende, samtidigt med at man hindrede de offentligt ansatte i at chikanere private næringsdrivende med bureaukratiske indberetningsskemaer og latterlige ligegyldigheder.

Med salget af offentlige bygninger og aktieposter vil man kunne få skattelettelser allerede det første år (hvis ikke måned) af en regeringsperiode. Der er indlysende årsager til, at dette vil være en vigtig politisk forbedring.

For det første vil det være en pædagogisk/politisk indsigt, som det vil være svært at komme uden om, at den totale nedlæggelse af eksempelvis Arbejdsministeriet ikke har skadet andre end de ansatte samt nogle få meget snævre interessegrupper, mens gevinsten har været kolossale offentlige besparelser.

For det andet vil denne »kollektive« pædagogiske indsigt tage mange år at underminere, hvorfor det ikke bare vil være ufat-

teligt omkostningsfuldt at genindføre de skadelige statslige institutioner – det vil også være politisk vanskeligere gennemførligt.

For det tredje vil en gradualistisk afskaffelse af velfærdsstaten være noget nær umulig. Vi må se i øjnene, at venstrefløjens sag er repræsenteret for godt i medier af venstreorienterede journalister, debattører og »social massegravs«-teoretikere. Men aviser kan fysisk kun rumme en bestemt mængde venstreorienterede ondt-i-maven artikler. Derfor vil et hurtigt salg af offentlige aktiver givetvis bedre kunne svare sig end en løbende proces, som i befolkningens øjne muligvis vil forekomme større og mere betydningsfuld, hvis der hver dag fremkommer nye besparelser og privatiseringer.

For det fjerde vil en hurtig hestekur senere kunne levne plads i medierne til de mange efterfølgende positive sociale og økonomiske konsekvenser. Flere virksomheder vil blive startet, flere vil blive selvforsørgende (specielt hvis der også forekommer besparelser på de såkaldte sociale overførsler), og den sociale mobilitet vil blive styrket.

Desuden vil det være umådeligt underholdende at se det kollektive, venstreorienterede ramaskrig i medierne, hvis nogen forsøgte at nedlægge den fuldstændigt »uundværlige« institution Kulturministeriet. Sandheden er, at Anders Fogh Rasmussen har ramt plet, hvis han ønskede at skade det kollektivistiske smagsdommeri (findes der egentlig andre former for smagsdommeri?). De færreste af besparelserne har ramt fattige og svage grupper – de har derimod ramt rige, velstillede og veluddannede individer, som tilhører den sammenspiste elite af mennesker, som stemmer på det Radikale Venstre og holder Politiken samt lever af andre menneskers arbejde. Og det er endnu en god grund til, at besparelserne var fornuftige.

Jeg glæder mig allerede til at se, hvilke Råd & Nævn, der må lade livet eller blive langsomt udsultet og kørt ud på et sidespor i forbindelse med vedtagelsen af næste finanslov. Lidt har man dog lov til at glæde sig over...